

VESTNIK

NOTICIERO

6-7

1966

XVII

VESTNIK je glasilo slovenskih svobodnjakov, vključenih v ZDSPB. Izdaja ga konzorcij. Predsednik Edi Škulj, Ramón Falcón 4158, Suc. 7, Buenos Aires
Ureja uredniški odbor. — Upravnik Janez Kralj, Ramón Falcón 4158,
Sucursal 7, Buenos Aires.

VESTNIK (Noticiero) es el informativo de los combatientes anticomunistas eslovenos. Editor y redactor responsable: Eduardo Škulj, Ramón Falcón 4158,
Sucursal 7, Buenos Aires.

VESTNIK (Noticiero) is the voice of slovenian anticommunist veterans
Ovitek: stud. arh. Jure Vombergar

Naročnina: Argentina 500 pesov, Južna Amerika: enakovrednost v dolarjih,
ZDA, Kanada: 3.50 dolarja, Evropa: enakovrednost ameriško-kanadske na-
ročnine. — Za letalsko dostavljanje doplačati 3.50 dolarje.

Imprenta: Talleres Gráficos Vilko, Estados Unidos 425, Bs. Aires (33-7213)

Registro Nacional de la Propiedad Intelectual No. 817.736

Ob spominskem dnevu padlih

molimo

k Očetu,

da bo usmiljen z vsemi mrtvimi

k Sinu,

da njegovi vojaki ne bodo utrujeni zadremañ

k Svetemu Duhu

za zdravo pamet zdaj in vekomaj

k Mariji,

kraljici Slovencev, da nam bo ostala Mati.

Molimo za vse padle:

Oče naš...

Naj počivajo v miru!

Amen.

Mihael:

Goreče klasje

Gospod, vzemi žgalni dar.
Brat, mir naj bo s teboj,
in svet ti bode moj pokoj.
Ti, zemlja, sprejmi iz teh žil napoj
in s cvetjem mi zasuj iz teh kosti oltar.

IZGUBA SVOBODE — NASTOP KOMUNISTOV

Vihar z neba žareči strmoglavi
nad polje v mladem klasju sanjajoče,
stepta pšenico plamen razdivjani,
ki razgori se v rdeče cvetje žgoče.

Stoteri ognji zarjo so prižgali,
okrog domov pa jablane cvetoče
so ples bežečih senc zakrile plahi
in mater jok, krik črede umirajoče.

Predragi kelihi bili so zlati,
preveč bila je vedno sveža kita,
pozlačeni samo so prave zamenjali.

Namesto svežih rož tam trhla le steblika
in ker iz plitvih čaš smo darovali,
zveneči plamen žrtve použiva.

ZAČETEK REVOLUCIJE

En sam oltar je ves obzor krvavi,
preseka mrak nam zarja plemenita,
opojno cvetje že pomlad nam znani.
„Krvavih rož,“ pijani suženj vriska:

„mi daj, saj zdaj je čas teko čakani
že tu osvete sladke! Žgi, ubijaj
in stri obraze trhle — rod hinavski,
svobode se napij na ruševinah.“

Zbesneli ptič razruši zid prastari,
perut ogromna sončni up zastira,
iz ran pa mu, ki z žolčem so navdali,

tekoči svinec brizga, cvetje hira
v žarki rosi — mladei pokončani,
morje goreče smrtne krike skriva.

POKONČANJE BORCEV

A cvetje iz krvavih srag vzklija,
krvavi blagoslov po zemlji naši
so vetri posejali, mučeniška
sprejema trupla zemlja v pokoj zadnji.

Zdaj mi smo bilje trav in polja žitna,
drevesne krošnje, vsa prelest v zarji
bodočih juter, božja večna lira,
vesoljni zvon, pojoč spev zvezdni ubrani.

Življenje pada, pokošena žita,
s prstjo se v mračnem krilu zrnje brati,
v tisočero cvetje mlado vznika.

Sanj blodnih plen iztrgan roki hlastni,
iz prstov grabežljivih moč izvita,
list gore naše blazni ogenj pali.

EMIGRACIJA

Iz src ljubezen vso smo izruvali,
razbičana v viharju smo mladika,
v soncu žgočem vsiha sok krvavi,
iz prs se zadnja kaplja je stočila.

Puhti okrog iz debel izruvanih,
med ruševinami golazen stika,
nad mrtvim gozdom krakajo gavrani,
v pečevju nad prepadi čuk skovika.

V kremenu strele so некоč kresali,
v stekleni pesek čaša se zdrobila,
na tuji breg zdaj vali ga naplavi.

Nič več nas cvetja rosni čar ne mika,
že davno smo mladost izdali,
da bi bila grenkost do dna izpita.

VRNITEV

A z bolečinami zaznamovanih
vstala bodo jutra, z roso umita,
vzcvetelo cvetje sveže na oltarjih,
šumela polja bodo valovita

v vetru duš pojočih, žrtvovanih.
Na njihov dom pomlad se bo vrnila
visokih trav iz soka pokopanih,
popotnim ustne voda bo hladila.

Leže, po pustem polju razmetani
krvavi snopje, jutranja tišina
kropi jih z nemo roso v novi zarji.

Razsuto klasje po strnišču umira,
vstaja cvet, iz zrna darovanih
rod pot ljubezni žrtvovane utira.

(Iz zbirke Naša pesem,
Madrid 1950)

BOGU OTROCI, DOMOVINI SINOVI, NIKOMUR Hlapci

Narte Velikonja

Ta napis se je blestel na zastavi nekega prosvetnega društva. Zastavo je nosil Marjan korenjak. Postaven fant, v narodni noši, slovenski pušeljč, svetle škornje! Bože mili, meni se vrti, če pomislim nanj, kaj šele dekletom, kaj šele njegovemu dekletu, ki mu je pripenjala pušeljč, slovenski pušeljč, ko je šla zastava za procesijo ali ko so sprejemali na kolodvoru mile goste.

In vsak je bral, s ponosom razširil prsi in bral:

„Bogu otroci, domovini sinovi, nikomur hlapci!“

Marjan je mislil, da ga bo razneslo od samega navdušenja. Ob strani mu je stopal prav tako navdušen Jane, gologlav, kuštrava glava.

Prišlo je strašno leto 1941, prišla je Osvobodilna fronta. Že beseda fronta je dala misliti, kajti samo komunisti so iznašli, recimo, besedo Ljudsko fronto, samo oni poznajo polite-komisarje in terence. Zmerom mislim na teremtete, ko to berem, oprostite!

Marjan je prišel k meni.

„Gospod, kaj naj naredim? Ves narod je proti okupatorju, jaz pojdem v hribe.“

„Počakaj!“ sem dejal. „V hribih te bo doletela zima; bolje je, da počakaš doma!“

„Oh, ko pa jih je toliko za Osvobodilno fronto. In saj bo konec v dveh mesecih. Je Stanko, je Tomo, je Dušan, je Edi! Kaj bodo rekli, če ne grem!“

Fantu sem hotel res pomagati iz njegovih srčnih stisk, zato sem mu svetoval: „Pojdi in ugotovi, kdo vodi to „fronto“. Če so komunisti zraven, potem ne more zraven kristjan. V okrožnici Divini Redemptoris je kristjanu vsako najmanjše sodelovanje s komunisti izrečno prepovedano. Res, papeževe okrožnice res niso dogme, a so vendar — saj si bil pri vojaki — dnevno povelje komandanta. Slaba armada, ki bi nemoteno kritizirala dnevno povelje svojega generala in delala po svoji glavi in sprejela samo to, kar bi ji ugajalo. Komunistom npr. niti na misel ne pride, da bi kritizirali povelja, ki jih prejemaajo od Kremljevega Jožeta. Še manj, niti na misel jim ne pride, da bi bilo treba nekoliko prerešetati vesti, ki jih širijo, ter se nekoliko vprašati, ali so resnične. Kar Kremljev Jože pravi, je res, kar papež pravi, je najmanj: „Ali si slišal?“ Po navadi podvržejo povelje ostremu gobeždanju. Kar pravi papež, naj ne bi zadevalo kristjanov. Od tu tako

uspešna komunistična agitacija. Na eni strani kritizirati papeževa navodila, na drugi strani pa naj bi jim papež delal čudeže, napravil mir, poklical k življenju vse komunistične mrličke, rešil vse jetnike in internirance, a Bog ne daj, da bi obudil one, ki so se borili Zanj in so jih komunisti živo vrgli v ogenj. In so še ljudje, ki jih ta strašna, ta grozna resnica, za katero nimam več niti v Pleteršniku niti med narodom več prave besede, nič ne pove. Ta strašna, grozotna resnica, da je, recimo, naš najboljši mlajši pesnik moral živ zgoreti, ta strašna, do nezavesti neizčrpljiva grozna vest nekaterim nič ne pove.

Če bi bili komunisti vso slovensko literaturo od Trubarja sem ustvarili sami, če bi bili oni napisali brižinske spomenike, če bi bil Vodnik komunist, če bi bil Prešeren komunist zločinskega kova, če bi bil Kette s svojim sonetom „Moj Bog!“ dvestoprocenčen komunist, skratka, če bi vse, kar imamo, samo oni ustvarili, če bi bilo res vse samo njihov beli kruh z vso njihovo pornografijo vred, so vse to zapravili samo z enim samim dejanjem, da je namreč živ zgorel najmlajši, res nekaj obetajoči slovenski pesnik Balantič, ki je v isti starosti kot Kette napisal sonetni venec večne veljave. Moj Bog, kdo ga ni napisal, toda če se spomnim nazaj, me lomi smeh ob rimah: „Sklanja, sanja, pozvanja, brezdanja.“ Rimе so sicer lepe, a vsebina sonetnega venca, ki smo ga takrat zagrešili za naš dijaški list, no, vsebina! — čisto žaganje. Znamenja te naše literarne slabosti ne najdeš več. Tu pa imamo Balantiča, ki je mlad izpolnil toliko toliko let.

A Marjan je šel v hribe:

„Bogu otroci, domovini sinovi, nikomur hlapci!“

Marjan korenjak je bil takrat zraven, ko je Balantič zgorel, Marjan je še danes zraven, dviga pest, vlačí se s komunističnimi candrami in deklamira „Svoboda narodu!“

Tonej, kako je s tisto zlato svobodo narodu?

Če pomeni svoboda narodu to, da so zločinci svobodni, da sme moriti Daki, da sme Kidrič sam nekaznovan streljati svoje sovražnike, če je svoboda, da gore slovenske vasi, kakor bi šlo za praznične kresove, če je to svoboda, da je zgorel Balantič, če je to svoboda, da so nekaznovano umorili npr. župana Brulca, enega najboljših slovenskih županov, če je to svoboda, da so umorili enega najboljših gospodarjev Burgerja, če je to svoboda, da so vaše barabe in delomržneži umorili svojega velikega dobrotnika župnika Komljanca, če je to svoboda, da so smeli umoriti fante, kakor je bil Emmer, Zupec, Kikelj, če je to svoboda, da so smeli razmrevariti osmošolca Grozdeta, umoriti dr. Kežarja, ker so našli pri njem rožni venec, če je to svoboda, da so smeli in mogli vreči v prepad takega župnika, kakor je bil Geoheli, potem jaz te svobode ne maram. Slovesno izjavljam: take svobode ne maram! Z zločinci nimam nič skupnega in te svobode ne maram, kajti zločina ne maram. Jaz še enkrat razločno in nedvoumno izpovem: „Svobode, kjer bi mi zločinci krojili pojme o raznih moralnih in etičnih načelih, ne

maram! Zame bi bilo najhuje, če bi moral na svoje oči gledati, da so tisti na oblasti, ki so požgali najmanj dve sto slovenskih vasi, da so tisti na oblasti, ki so umorili najbolj slovenskega človeka med nami, dr. Natlačena — jaz to vem, ker sem poznal njegove načrte, ker sem poznal umorjenega Marka — zame bi bilo nekaj nepovedljivo groznega gledati, da so tisti na oblasti, ki so priklicali nad naš narod tako nesrečo, da je ne bodo mogla popraviti tri pokolenja. Kadar na to pomislim, sem ves iz sebe od gneva na one, ki so to zakrivili, ki so dajali potuho, ki so poslali svojce v hribe. Čudim se pohlevnosti beguncev. Bežati so morali s svojih ljubkih domov, Ljubljana pa jih sprejema kot nadležne berače. Mislim, seveda, ona Ljubljana, ki jih je po svojih nadebudnih sinovih pregnala z doma. Naj me nihče več in nikoli ne vpraša, kdo je tega kriv in kako naj se ugotovi, kdo je tega kriv. Čudim se pohlevnosti in discipliniranosti beguncev. Če bi bil jaz med njimi, ne bi čakal, da me kdo namesti na Ledino v šolo, temveč bi šel naravnost do prve hiše, ki ima svojca v hribih, in se vselil ali vsaj vzel posteljo onega, ki je v hribih. Tako pa zmrzujejo brez prave odeje in so še dobri ljudje, ki izprašujejo, kdo bo ugotovil krivdo, kdo je zakrivil to nad Slovenci. Tako radi pozabljamo, kdo je kriv, kdo je kriv, da so morali naši fantje v taborišča, recimo na Rab, Gonars, Renicci, Padova, Treviso in kolikor je še teh strašnih imen. Tako tudi pozabljamo, da so v teh taboriščih pač imeli svobodo zločinci, da so ljudje iz kuhinj, pisarn, zdravniških ambulant in straž bili komunisti, da so smeli naše verne fante nekaznovano in nemoteno zaničevati, ovajati jih, kajti zanje ne velja „Brat brata“! Hoteli so namreč izprazniti Ljubljano branilcev, ko bi hoteli oni krvavo gospodariti nad mestom.

Take svobode ne maram! Ne maram je dočakati. Zaradi tega si lahko obrazložite, od kod meni ta fanatičnost. Ne maram doživeti tega komunističnega raja. Če danes ali jutri padem, bi bil moj padec večje propagandne vrednosti kakor vsa moja predavanja. S smrtjo bi si pa glede predavanj ne bi nič pomagali, kajti predavanja imam že vsa spisana in bi s smrtjo pridobila na vrednosti in udarnosti.

Z zločinci, z zločinci pa, ki so spremenili Finžgarjev stavek: „Bogu otroci, domovini sinovi, nikomur hlapci!“ v sramotno geslo: „Bogu neizprosni sovražniki, v domovini morilci, roparji in požigalci, komunističnih kriminalnih zločincev hlapci!“ s temi zločinci nimam nič skupaj. Med menoj in njimi je samo smrt.

Da, Bogu otroci, domovini sinovi, nikomur hlapci!

Kako sladek sen, kaj ne, Marjan korenjak, Jane brhek, kuštrava glava? Da, Bogu neizprosni sovražniki, domovini požigalci, roparji in rablji, komunizmu ponižni poniglavi sužnji, kako strašna resnica.

Kako strašna, strašna resnica, kako strašna, strašna resnica, da ko-

munisti, slovenski komunisti plešejo ob svitu gorečih slovenskih vasi in uganjajo svoje razuzdane orgije ob mučenju vernih slovenskih fantov, ki branijo svoje drage slovenske domove.

Da, Bogu otroci, domovini sinovi, nikomur hlapci: zlat, prezlat sen iz davnih dni, kaj ne, Marjan? Bogu besni sovražniki, domovini krvniki, komunizmu bedni, bedni hlapci. Strašna, strašna resnica, kaj ne, Marjan? Svetli škornji so se spremenili v švedre, slovenski pušeljci v komunistično peterokrako zvezdo, ki ste jo ponesli v družbi z Italijani badoljevci tudi na Goriško, v našo sončno Goriško, Marjan, Edi, Dušan, Tone, Tomo, Tine. O, ti moj bedni, bedni Marjan! Ko bi ti vedel, kako se meni srce krči, ko mislim nate! Če samo enega izmed vas pokliče moja beseda k spoznanju, so moja predavanja dosegla svoj cilj!

Naše delo

Misli iz nagovora msgr. Antona Oreharja ob Slovenskem dnevu v Buenos Airesu na Belo nedeljo 1966 (17. 4.).

Slovenski dan zbere zastopnike vseh krajev, posebno tiste, ki vodijo življenje v posameznih krajih; tako zbere vse ljudi. Ob tem zboru se nehotе pregledajo vsa vprašanja, nakažejo rešitve in voditelji so potem predvsem odgovorni za prav potek prihodnje delovne dobe. Vsako leto je tako Slovenski dan važen zbor, letos pa važnejši zaradi nastalih okoliščin, v katerih bo treba najti pravo pot.

Ob tem razmišljanju se spomnimo besed Pavla VI. državnikom ob koncu koncila, ko jih je pozival, naj se vedno zavedajo odgovornosti pri soodločanju o usodi ljudi na vsem svetu. Papež poudarja: spoštujemo vašo oblast in neodvisnost, spoštujemo vaše poslanstvo, priznavamo vaše pravične zakone, cenimo tiste, ki jih sestavljajo in tiste, ki jih izpolnjujejo. A pri vsem tem poudarjamo: Samo Bog je velik, samo Bog je začetek in konec, samo Bog je izvor naše oblasti in temelj vseh zakonov. Zato vas Cerkev prosi, da ji dopustite svobodo oznanjanja vere, da sme ljubiti svojega Boga in mu služiti, da more živeti po njegovi blagovesti in jo prinašati zemljanom. Cerkev namreč ne krati vaših pravic, ozdravlja vse, kar je človeškega, od njegove slabosti, ga oplemenituje, navdaja z upanjem, z resnico, z lepoto; nudi svoje prijateljstvo, ponuja svoje duhovne in moralne sile.

Tem besedam Pavla VI. mora slediti odmev. V našem slovenskem svetu se ti pravi:

vsi Slovenci, zbrani preko svojih predstavnikov, sprejmete znova vse odgovornosti, sklenete, ostati zvesti krščanski ideji, zavedajoč se, da so v vaših rokah duše rojakov. V skupnosti pa je treba varovati pred zmotami, učiti resnico, delati dobro, učiti dobroto; posebno starši so dolžni, da v svojih otrokih vzgoje čut k dobroti: kmalu bodo otroci odgovorni za svoje starše, se pravi, v starosti staršev bodo morali otroci ljubiti svoje prednike z resnico, v dejanjih, da bodo znali z njimi potrpeti in zanje skrbeti. In to, kar naj bi veljalo za osnoven odnos v družini, velja v vsej slovenski družini:

drug z drugim strpite, drug drugega iščite, sebe zatajujte, zamere odpuščajte. Zdaj bije odličilna ura: imejte svoje misli, a združite se v ljubezni, oprostite sebičnosti, ne iščite sebe. V boju za neka generalska mesta ne izgubimo moštva, ne zapravimo doma, ne izgubimo domove v tujini. Tako, kakor bi vsaka družina v tujini hotela ohraniti svoj dom, ohranjujemo mi skupnega. Še enkrat: bodimo resnični, resni, ne igravimo se z drobnimi malenkostmi. Žrtvujmo sebe, svoje čudne misli, ne pretiravajmo posameznosti, ampak rešujmo celoto.

Poudarjam, kot sem že rekel na Veliko soboto: potrebno je popraviti zamujeno, potrebno se je zavesti, da se moramo znebiti občutka, čes niso nam povedali, nismo vedeli: vedeti moramo, da smo vsi, vsak zase in vsi kot celota nekoč stali za enim ciljem, ki je danes isti kot nekoč. Tedaj smo se znali obrniti, znajmo se tudi sedaj. Ne iščimo izven sebe rešitev, ampak v nas samih.

Pri tem pa predvsem iščimo božje pomoči.

BRATJE — SOBORCI!

10. maja odpušim za tri tedne na Koroško zavoljo nove koroške povesti. Takrat bom šel tudi v Vetrinj in zanesel v imenu nas vseh venec k plošči, ki je tam mrtvim v spomin. Tedaj bom tudi za Vestnik napisal nekaj besedi. — Pozdrav!

Karel Mauser

INTEGRACIJA

Dvajset let in še več je minilo, od kar smo domovino zapustili. Dvajset let! Skoraj cela generacija.

Če mi pride slučajno v roke časopis ali publikacija iz domovine, vidim, da se je vse podrlo, zopet zgradilo, prenovilo in predrugačilo. Čez našo domovino ni šel samo val politične, ampak tudi val kulturne, socialne in gospodarske revolucije. Zato ne smemo več gledati današnje prilike iz perspektive l. 1945!

V starih časih je glavni poudarek ustave bil vedno na „narodu“ ali „narodih“ eventuelno „deželah“. Tudi komunistična Jugoslavija se v svoji ustavi še vedno mora baviti z „narod, ki so se združili v zvezne republike svobodnih in enakopravnih narodov“. Poudarek pa je vedno bolj na „delavnih ljudeh narodov Jugoslavije“, ki uresničujejo svoje pravice v Federaciji, kadar je to v skupnem interesu, v vseh drugih odnosih pa v socialističnih republikah. Ker v Jugoslaviji še vedno vlada teoretični komunizem, zato tudi ta ustava nima mnogo interesa na „narodih“, pač pa v „socialističnem družabnem odnosu in varstvu socialističnega sistema“. Zato se mora ta ustava prvenstveno tudi baviti z materijo, ki jo sicer urejuje obči državljanski zakonik. Tako da ustava nima poudarka na „narodu“ ampak na „družbenoekonomski ureditvi“ in po njihovi terminologiji na „samoupravljanju“. Takoj v začetku pravi čl. 6 ustave: Temelj družbeno ekonomske ureditve Jugoslavije sta svobodno združeno delo s produktivnimi sredstvi, ki so družbena lastnina, ter samoupravljanje delovnih ljudi v produkciji in delitvi družbenega proizvoda v delovni organizaciji in družbeni skupnosti.“ To je torej temelj te ustave, ki je „v socialističnem sistemu“, na odnosih med ljudmi kot svobodnimi in enakopravnimi ustvarjalci, ki jim delo služi izključno le za zadovoljitev njihovih osebnih in skupnih potreb. Ker ni več poudarek na narodu, zato ni nič čudnega, če čl. 41 ustave pravi takole: „Občan ni dolžan izjavljati, kateri narodnosti pripada, in tudi ne opredeljevati se za neko narodnost.“

S tem pa je označena zanimivost te ustave: Integracija med narodi Jugoslavije.

V šolah smo se že učili, da je končni cilj socializma internacionalizem. Zato nič čudnega, da komunistični teoretiki, brez prave podlage ljudskega mišljenja, danes še vedno brenkajo na struno komunistične integracije narodov.

V emigraciji sicer si nekateri še vedno pomagajo s starimi izrazi. Še vedno se sliši in piše o „velesrbski“ integraciji. Tudi se je veliko pisalo o naselitvi Srbov v Sloveniji. Če pogledamo pa stvar od blizu, postane čisto preprosta. Po javni statistiki ima SR Slovenija 8,5% celotnega števila pre-

bivalcev, ta republika pa ustvarja istočasno 17% družbenega proizvoda države. Preračunano po cenah iz l. 1960 je odpadlo na enega prebivalca Slovenije v l. 1963 346.000 Din narodnega dohodka, v Hrvatski 209.000 Din narodnega dohodka, povprečje Jugoslavije pa znaša komaj 160.000 Din. Iz previdnosti propagandne knjige številke za Srbijo in Makedonijo ne navajajo. Že vedo zakaj!

Sedaj nam je jasno, da ima Slovenija v Jugoslaviji najbolj „cvetočo“ industrijo. Naravno je, da ljudje iz južnih pokrajin, kjer takšne cvetoče industrije ni, pošiljajo na tisoče „delovnih moči na razpoložanju“ — brezposelnosti komunistične države „ne poznajo“ — v obljubljeni deželo Slovenijo, kjer se mleko in med cedi.

Ta integracija je po konceptu in pojmu socializma naraven razvoj narodov. Uvod v novo ustavo SR Slovenije pravi, da je „Slovenija socialistično demokratična skupnost ljudstva Slovenije“, ne pa slovenskega naroda. Zato tudi uvod k tej ustavi pravi, da ta ustava „nudi možnost za nadaljni razvoj socialistične družbe, za njen nenehni napredek, ki bo odpravil neenakost in vse preostale vire ekonomske, politične in kulturne neenakosti med narodi“. Zato jugoslovanska ustava tudi penalizira „rozpihovanje nacionalnega, rasnega in verskega sovraštva ali nestrpnosti“, kar ne pomeni nič drugega kakor novo obliko čl. 3 zak. o zašč. javnega miru in reda kraljevine Jugoslavije.

Razlika med kraljevino Jugoslavijo in sedanjo državo pa obstoji v tem, da je sedaj mogoča splošna integracija, ne samo ekonomska neenakost pokrajin, ampak tudi pomešanja naroda, ne samo iz Srbije v Slovenijo, ampak tudi obratno: iz Slovenije v Srbijo. Zavedati se je treba, da ne samo Slovenija, tudi druge pokrajine so danes zainteresirane, da prosperirajo in da se dvignejo iz uboštva. Po točnih podatkih danes dela v Srbiji najmanj 1.600 slovenskih specialistov na ključnih položajih, poleg tega tudi lepo število kvalificiranih slovenskih delavcev manjše kategorije. Če primerjamo emigracijo iz juga v Slovenijo in emigracijo iz Slovenije na jug, vidimo sledeče: emigracija iz Slovenije na jug je visoko kvalitativna, številčno pa malenkostna. Obratno proporcionalna pa je emigracija iz juga v Slovenijo: ljudje najnižje strokovne kvalitete, številčno pa zelo velika. Od teh ljudi se Slovenci ne morejo nič novega naučiti. Slovenci pa bodo južne pokrajine s svojim discipliniranim znanjem visoko dvignili.

Kar se tiče narodnega vprašanja, pa bo veliko lažje Srbom v Sloveniji ostati Srb kakor posameznim Slovencem v Srbiji Slovenec.

Jugoslovanska federalna ustava tudi na drugih mestih jasno označuje omenjena načela integracije, npr. da ustava se trudi uzakoniti in pospeševati takšen razvoj družbenih odnosov, po katerih bo se uresničilo načelo komunizma: Vsak po svojih sposobnostih, vsak po svojih potrebah. Zaradi tega je Jugoslavija enotno gospodarsko in carinsko območje in osre-

dnja vlada „izenačuje splošne pogoje za delo“; zaradi tega tudi vlada lahko vsak čas odloči in določi vire za gospodarske intervencije in vire za financiranje hitrejšega gospodarskega razvoja nezadostno razvitih republik in vire za udeležbo na investicijah, ki so bistvenega pomena za skladen in usmerjen razvoj Jugoslavije“.

Čisto objektivno gledano ima jugoslovanska integracija za Slovenijo tudi pozitivno plat. Slovenija ima možnost plasirati svojo odvišno inteligenco izven svojih meja. Čisto jasno je, da v Sloveniji za ogromno število slovenske inteligence ni več prostora. Zato je emigracija na vzhod ali zapad nujna geopolitična potreba sedanje dobe.

Po virih iz Jugoslavije moremo sklepati, da slej ko prej velja načelo: „Kri ni voda“. Kljub pojmu komunistične integracije so mnogi komunisti sami ponosni, da pripadajo slovenskemu narodu. Vidimo, da se ne da ljudi tako hitro prevzgojiti, da bi od sebe odvrgli dve stvari: narodnost in vero.

Loh

Ali nas boste razumeli?

Izredne poštno razmere so nas prisilile k združenju več števil v eno. Nismo namreč hoteli odčajati posameznih števil na pošto, ker ni bilo nikake gotovosti, da bi jo bralec izven Argentine v redu prejeli. Zato prosimo najprej argentinske bralce, naj nam oprostite, ker smo jih vsak mesec malo prikrajšali, bralci izven Argentine pa nas bodo razumeli — tako upamo — ker vemo, da imajo radi vse številke vsega letnika.

Vsem za razumevanje najlepša hvala!

Uredništvo in Uprava

ČEŠKA DUHOVŠČINA V SLUŽBI SOVJETSKE ZUNANJE POLITIKE

Ko je bil l. 1963 ukrajinski metropolit Josef Slipyj po 18 letih prisilnega dela in taborišč izpuščen iz sibirskih ječ na svobodo in poslan v rimsko kurijo, je O. A. Aranguren izdal v okvirju Asociación Universitaria de Estudiantes de Filosofía y Letras pri Katoliški univerzi v Buenos Airesu znanstveno brošuro ROMA y MOSCU, kateri je napisal predgovor rektor msgr. O. N. Derisi. Pisec raziskuje razmere komunistične politike do raznih ver, seveda tudi katoliške, ter pride do zaključka, da je komunizem načelno proti slednji veri, toda vsakokratno razmerje do verskih organizacij mu usmerja zunanja politika Sovjetske zveze. Tako je tudi svobodo metropolita Slipyja pripisati Kruščevemu približevanju Vatikanu, oz. nastopu ukrajinskih škofov na Vatikanskem koncilu. Pisec izhaja iz tega dogodka, da pokaže, kako zunanja politična konstelacija vpliva na razmerje komunizma do raznih cerkva. Ta je vplivala, da je l. 1942 dovolil delo ruski pravoslavni cerkvi. Toda odslej je ta cerkev poslušen organ državne organizacije. Če je pod carji vodil cerkev sv. sinod. sestavljen po carjevi volji, je sedaj odvisno delo cerkve od šefa Oddelka za zunanje cerkvene zadeve patriarhata. Ta šef je obenem stalni član raznih mednarodnih organizacij, kot Svetovne lige za mir, Sovjetske obrambne zveze za mir, svetovne zveze za razoroževanje itd. itd. On pritiska na vodstvo cerkve, da se vedno ob pravem času izjavi v korist katere koli teh lig, ki potrebujejo za svojo oporo tudi glas cerkve. Tako glas patriarha Aleksija nikdar ne manjka na resolucijah in deklaracijah takih svetovnih organizacij kakor so Lige miru, razorožitev atomskega orožja, za demokratizacija Japonske, za mir v Vietnamu, za desmilitarizacijo zahodne Nemčije itd. itd. Vedno je cerkev poklicana, da dá svoj glas v prilog sovjetske zunanje politike in jo podpre. Ne samo pravoslavna, tudi muslimanska, budistična, itd. Tudi katoliška cerkev je, kjer stopa v sodelovanje s sovjetskim režimom, izpostavljena takemu pritisku. „Če danes pusti sovjetski režim katoličanom svobodo v upravljanju kulta, bo za to zahteval jutri, da sekundira patriarhu v Moskvi v njegovi borbi za svetovni mir“ (str. 33).

Na ta stavek sem se spomnil, ko sem pred tedni dobil slučajno v roke številko češkega katoliškega lista KATOLICKÉ NOVINY od 9. novembra 1965. Skromen list (samo na štirih straneh) z drobnim tiskom, da gre čim več teksta vanj: to naj bo reprezentativni češki katoliški časopis! In na prvi strani je obširen članek: Zborovanje Vse-

državnega mirovnega odbora katoliške duhovščine Češkoslovaške republike. Duhovščina iz vse države se je zbrala ob 15 letnici društva v Kraljevem Hradcu, kjer je zbožovala pod pokroviteljstvom tamkajšnjega škofa. Glavni govornik je bil predsednik te zveze dr. Josef Plojhar. Postal sem pozoren: saj to je tisti katoliški duhovnik, ki je bil izobčen in je minister v češki komunistični vladi! Da, ta je najprej opozoril duhovnike na pomen bližajočega se kongresa „vodilne stranke pri nas“ (to je komunistične!), „ki mora zanimati tudi katoliške duhovnike“. Nato je takoj prišel na temo, kako naj se pokaže delo duhovščine za svetovni mir. Omenil je Vietnam, azijske in afriške države, „kamor hočejo imperialistični in agresivni krogi USA zanesti nemir...“, „ni jih sram, da so začeli sramotno vojno v Vietnamu, kjer ubijajo žene, otroke in starčke...“, „ne drži se pogodb...“. „Zato bi bilo prav, da se sliši tudi protest predstavnikov cerkve, če nočejo, da jih svet istoveti s temi nekrščanskimi vladajočimi krogi USA!“ „Mi moramo stati v prvih vrstah pri plemenitem naporu vseh ljudi dobre volje, da ohranimo mir, ki ga je tako želel papež Janez XXIII.“ Nato je slavil papeža Janeza XXIII in njegovo encikliko *Pacem in terris*, „kjer gre res za mir na tej zemlji; na temeljih, ki jih lahko prizna sedanji človek kateregakoli prepričanja in svetovnega nazora. „Kdor stopi v stran s ceste, ki jo je načrtal papež Janez, bo škodoval sami cerkvi.“ Nato pravi: „Zato holestno občutimo, da se sedanji papež Pavel VI oddaljuje od te poti.“ „Proti njegovemu govoru v katakombah (naša opomba: kjer je primerjal cerkev za železno zaveso s katakombami) imamo mnogo oporekati, zlasti proti tistemu delu, ki je bil neprikriti napad na zemljo socializma...“ „Ta govor ima nesporno negativen vpliv na dosedanje pozitivno razmerje med cerkvijo in modernim svetom in ne more sodelovati pri zavarovanju svetovnega miru“... Nato je omenil še več podobnih primerov, ki bi ne mogli nastati v dobi Janeza XXIII, „na pr. da je dovoljeno govoriti na vatikanskem koncilu emigrantskim češkim škofom, ki so izdali domovino — Hnilici in Rusnaku.“ „Da so mogli govoriti v imenu češkoslovaškega naroda na prostoru Vatikana, ne zavračamo samo najenergičnejše kot duhovniki, ampak tudi kot pošteni državljani naše republike, katere ljubimo... Čudimo se, da naši zastopniki na vatikanikem koncilu niso takoj protestirali...“ Nato kritizira kardinala Berana: „ne moremo mimo tega, da je v Assisiu govoril proti našemu socialističnemu redu... še manj, da je kot prejšnji dachavski jetnik izražal srčne pozdrave fašistom zahodne Nemčije... Mimo tega ne moremo iti molče.“ In tu pride zanimiv stavek: „Naše gibanje je predstavnik češkoslovaškega katolištva in duhovništva in tako hoče biti tudi zanaprej!“ To se pravi: predstavnik ni kardinal Beran, ampak — oni! „Šlo bi vse

po drugačni poti, če bi mi ne nastopali skupno in enotno... mi imamo svoje še posebne naloge... imeli jih bomo tudi v bodočnosti... in naj si dvomljivci in črnogledi nikar ne mslijo v svoji fantaziji, da se bo kaj spremenilo... Čim več bomo videli takih nelepih in bolečnih pojavov... tembolj moramo nastopiti s svojimi dolžnostmi! Proti vsakemu in v vseh okoliščinah jih bomo stoprocentno izpolnili!"

Po tem govoru je bilo dolgotrajno, navdušeno ploskanje...

Nato je seveda govoril prisotni zastopnik socialistične oblasti, predsednik oddelka za cerkvene zadeve. Potem razni duhovniki, ki so poudarjali „delo za mir v socialistični državi, kjer s pošteno aktivnostjo realiziramo novodobno zgodovino..." Posebej pa je neki opat napadel *emigrantske škofo*, češ, da eden, ki sodeluje na vatikanskem koncilu, sploh ni legalno posvečen, drugi pa tudi govori bolj o „netoleranci kakor pa o ljubezni"; obeh škofov—emigrantov govori so pa „madež v koncilskih debatah". Tako se je ves kongres končal prav s tem, da so se „že na tem mestu ogradili od emigrantov". Za na sam konec so se zahvalili dr. Plojharju, da „je rekel prave besede na pravem mestu in v pravem času".

Zdi se mi, da je zanimivo, če vidimo, kako se odigravajo taki kongresi duhovnikov, ki hočejo delati z režimom, pa postajajo — *orodje komunistične zunanje politike*. Postavljajo se proti papežu in proti kardinalu, v kolikor ne gresta njihovo pot. *Zbor sam se je postavljajal za najvišjo duhovno in narodno avtoriteto*. Glas emigrantskih škofov pa jim je naravnost izdajalski. Mislim, da bi ta češki *zgled* prišel Arangurenu kot nalašč za ilustracijo teze, ki jo je zagovarjal v svoji brošuri. Politika komunistov se ni spremenila: če ti nudi ugodnost, ti jo zato, da te pozneje izkoristi za svoje namene in v svoj prid. Posledica je — kot pravi pisec: „sesuje se slednja odporost proti komunistični infiltraciji" in, kar je še važnejše: „*v naših semeniščih se formira nov človek „homo sovieticus“*". In na to opozarja litvanski pisec Gecys, ki ga Aranguren citira (str. 118): „*Glejte, ta nuša nevarnost proti semeniščem, če jih nadzorujejo komunistične avtoritete*."

Mislimo, da je ta klic zelo sodoben, in zato poročamo o tem češkem dokazu iz katoliških novin, in o tezi mladega znanstvenika s tukajšnje katoliške univerze.

t. d.

KDO SE NI PRAVILNO ORIENTIRAL?

V Melbourne (Avstralija) izhaja „Slovenski vestnik“, ki je v slovenski javnosti veljal za protikomunistični list. V lanski septembrski številki pa je priobčil dva taka članka, da je iz njih jasno razvidno, da je postal komunistični sopotniški list.

Neki D (Detela Lev) iz Trsta je v omenjenem listu objavil članek pod naslovom „Slovenska kulturna akcija in Velikonjeva literarna nagrada“ in poleg tega še slavospev enemu največjih partizanskih krvolokov — Edvardu Kocbeku, ki je osebno odgovoren za vse umore na Slovenskem in zlasti še za umore duhovnikov, kar sam prizna v knjigi „Tovarišija“, in za pokolj vrnjenih domobrancev in drugih članov Slovenske narodne vojske.

Da pa Detela in „Slovenski vestnik“ ne bosta mogla trditi, da nekaj podlo podtikamo, česar ne bi mogli dokazati, bomo ponovili nekaj stavkov iz omenjenega članka, da si bodo mogli vsi Slovenci ustvariti pravilno mnenje o Deteli in Slovenskem vestniku.

Detela trdi, da „se je slovenska katoliška reakcionarna desnica že v letih pred drugo svetovno vojno odmaknila od resnično krščanskih načel in že tedaj ni poslušala svaril naprednih kristjanov, temveč se je do njih sovražno obnašala.“ — Detela rad drugim očita podlo podtikanje, v resnici pa sam rad podtika in brez dokazov postavlja razne neresnične trditve. V čem so se katoličani odmaknili od resničnih krščanskih načel? Menda s tem, da v španski državljanski vojni niso hoteli verjeti „naprednemu“ katoličanu Edvardu Kocbeku (ki je bil že tedaj skrivaj član komunistične stranke), da v Španiji ni komunistične revolucije, čeprav je bilo za ves svet očito, da se hočejo komunisti z najstrahovitejšimi sredstvi polastiti te države. Ali so se menda slovenski katoličani odmaknili od resničnih krščanskih načel, ker so bolj kot katerikoli drugi narod študirali socialno vprašanje in prav na podlagi tega študija napovedali boj kapitalizmu in komunizmu, dvema družbenima sistemoma, ki sta in še povzročata toliko gorja na svetu. Detela govori o „naprednih katoličanih“. Naj jih kar imenoma navede in mu bom dokazal, da so bili to pravi komunisti, ki jih je komunistična stranka poslala v katoliške vrste, da jih razkroje (Kocbek, Breclj Marjan, Zemljak, Fajfar in dr.).

Pa poslušajmo dalje Detelovo razlago komunistične revolucije na Slovenskem. Pravi, da se slovenski katoličani v vojni niso pravilno orientirali. Temveč so, polni zmedenih idej in totalno nepripravljeni na čas, hlapčevsko služili okupatorju. S tem stavkom se je Detela popolnoma razgalil in stopil jasno in javno na komunistično stran. Veseli nas ta njegova jasna izjava, samo naj se ne jezi, ako ga imenujemo za komunističnega sopotnika, čeprav tu in tam zamahne po komunistični kulturni politiki v domovini. Že razni

stavki v „Mostu“, reviji, ki jo ureja Detela, so kazali na Detelovo levičarsko orientacijo, v omenjenem članku v „Slovenskem vestniku“ pa je pokazal popolnoma jasno, kakšne cilje ima njegovo delovanje v zamejstvu.

Danes tudi komunistični zgodovinarji in pisci (Mikuž, Kardelj) odkrito priznavajo, da so komunisti na Slovenskem izrabili drugo svetovno vojno za izvedbo komunistične revolucije in prevzem oblasti. Ali se niso torej slovenski katoličani pravilno orientirali, ko so nastopili zoper komunistične revolucionarje, ki so morili najboljše sinove slovenskega naroda samo zato, ker niso bili komunisti. Ali naj bi se dali brez odpora do zadnjega pokladi? Slovenski narodni odpor zoper komunizem (v katerem pa niso sodelovali samo slovenski katoličani z vso svojo duhovščino in s svojim škofom, ampak tudi drugi svobodoljubni Slovenci) se je začel šele potem, ko je bila Slovenija že posejana s številnimi grobovi komunističnih žrtev.

Ko je Detela tako na kratko in cinično obračunal s slovenskimi katoličani, se je spravil na našo najzaslužnejšo kulturno ustanovo — Slovensko kulturno akcijo in posebej še nad njen razpis Velikonjeve nagrade. Ni naš namen, da branimo SKA in njeno delo, ki ga občudujejo Slovenci doma in v zdomstvu; če bo odbor SKA smatral za potrebno, bo Deteli sam primerno odgovoril. Mi hočemo samo ob tem grdem napadu pribiti nekaj dejstev.

Detela se vprašuje: „Kdo je bil Narte Velikonja; je možno, da dobi literarna nagrada ime po človeku, ki je malopomemben literat, ki je med vojno zavzel izrazito protiljudsko, nemškutarsko, ne samo protikomunistično, temveč tudi protipartizansko stališče.“

Razumljivo je, da je Velikonja za komunističnega sopotnika malopomemben literat. Objektivna literarna zgodovina je seveda drugega mnenja. Nad vse zanimivo pa je, da Detela uporablja izraz „protiljudski“, kar je popolnoma komunistično izražanje. Kdor je bil proti komunistom, ni bil protikomunist, ampak protiljudski element. Kdor je Velikonjo poznal (in podpisani ga je dobro poznal), ta ve, da je bil Velikonja pristen sin slovenskega naroda, ves ljudski, idealist od nog do glave, pošten, usmiljen. Bil je globoko izobražen, imel smisel za mladino, zlasti za dijake. Kako so ga slovenski izobraženci cenili, je dokaz v tem, da so ga izvolili za predsednika Slovenskega katoliškega akademskega starešinstva. Kot globok izobraženec je vedel, da so fašizem, nacizem in komunizem največja nevarnost in strup za človeštvo. Zato je odklanjal te krive vere in protiljudske družbene sisteme. Naravnost smešna pa je Detelova trditev, da ni Velikonja zavzel samo protikomunističnega ampak tudi protipartizansko stališče. Ali je morda v tem kaka razlika? Svetujemo Deteli, da prečita Mikuža, ki piše, da je bilo partizanstvo komunistična vojska pod vodstvom in popolno kontrolo komunističnih političnih komisarjev; ta vojska je v državljanski vojni zmagala in zato gre komunistom vsa oblast. Tudi Kocbek v Tovarišiji govori podobno.

Detela pa hoče sedaj delati razliko med partizani in komunisti. Prisilni mobiliziranci seveda niso bili komunisti, toda to prav nič ne spreminja dejstva, da je bilo partizanstvo komunistična vojska.

In kaj piše Detela še o Velikonji? Pravi: „Morda je bil eden tistih zapeljancev, ki so zvesto sledili navodilom reakcionarnega dela katoliške Cerkve, ki je povzročila tudi na Slovenskem toliko gorja, katerega posebna žrtev so tisoči velikokrat po nedolžnem pobitih domobranskih fantov in pa slovenski emigranti po svetu in zlasti v Argentini.“

Po tem odkritju sedaj vemo, kdo je kriv za vse morije na Slovenskem in zlasti še za vetrinjsko tragedijo. Niso tega krivi komunisti, ki so državljansko vojno sprožili in pobijali Slovence, in tudi vetrinjske tragedije niso krivi komunisti niti Angleži, ki so izročili komunistom slovenske vojake v smrt, ampak vsega tega gorja je kriva katoliška Cerkva in to ne samo na Slovenskem, ampak tudi drugod (menda tudi na Koreji, v Tibetu, v Indoneziji, v Vietnamu in drugod).

Višek Detelovega cinizma pa je v odstavku, ki govori o Velikonji in njegovem delu pri Zimski pomoči. Detela pravi: „Njegova Zimska pomoč je bila krivično delo. Tu Velikonja ni bil krščansko usmiljen, saj je stalno ločil med njegovim načelom lojalnimi družinami in med tistimi sirotami, ki so se žrtvovale za osvoboditev Slovenije in velikokrat izgorele v protinemškem in protitalijanskem boju. Znano je, da lete njegove pomoči niso bile deležne, raje jih je pustil izhirati na cesti, kot da bi jim naklonil majhno, od Hitlerja sprejeto miloščino.“

To je najstrahotnejša laž, kar jih je slovenska roka napisala o Velikonji. Resnica je prav nasprotna. Velikonja je lelil iz skromnih sredstev Zimske pomoči podpore brez izjeme vsem, ki so bili te pomoči potrebni. Nič se ni oziral na to, ali so bile vdove in sirote iz enega ali iz drugega tabora. Prav v tem se je njegova Zimska pomoč krepko razlikovala od Rdeče pomoči, ki je podpirala samo komuniste in njihove družine. Velikonja se je moral celo večkrat pričkati z raznimi gorečnejši, katerim ni bilo prav, da Velikonja podpira tudi žrtve iz komunističnega tabora. Te žrtve živijo še danes v Ljubljani in jih Detela lahko vpraša, kakšen je bil Velikonja. Pa še to je treba omeniti, da sredstva Zimske pomoči niso obstojala iz kake Hitlerjeve miloščine, ampak zgolj iz prispevkov, ki so jih darovali Slovenci usmiljenega srca.

Potem trdi Detela, da Velikonja ne samo da ni velik umetnik, ampak da tudi ni mučenik za veliko stvar, da je ubog zaslepljen star mož ne posebno bistrih pogledov. Pošteni Slovenci, ki niso komunistični agenti in sopotniki, bodo vedno smatrali Velikonjo za velikega umetnika in za pravega mučenika za največjo stvar, t. j. za Boga, domovino, poštenje in svobodo. Velikonja je naš mučenik, vreden oltarja; slovenski umetnik, vreden, da je

naša najvišja kulturna ustanova Slovenska kulturna akcija po njem imenovala svojo literarno nagrado.

Znano nam je, da je komuniste danes sram, da so pohabljenega slovenskega umetnika, ki ni prelil kaplje krvi, obesili in se tako pred zgodovino sramotno umazali. Zato komunisti o tej svoji sramoti molčijo. Samo Detela se je lotil tega žalostnega dela, da opere komunističnega zamorca. Čemu, se mora vsakdo vprašati, piše Detela take članke, čemu piše slavo-speve Kocbeku, in čemu prinaša Slovenski vestnik iz Melbourn take članke? Ali morda zaradi miloščine, ki je pa ne prejmeta iz Zimske, ampak neke druge pomoči?!

Rudolf Smersu

Slovenski kri za boj v Vietnamu

V Ameriški domovini je bil objavljen naslednji članek:

Ameriški Rdeči križ rabi vedno več krvi za svoje potrebe v Vietnamu. Med tistimi ameriški možmi in fanti, ki se bore v Vietnamu, je tudi več slovenskih fantov iz našega mesta. Vsi ti so člani Slovenskega športnega kluba v Clevelandu. Kaj je bolj naravno, kakor da se je zato klub odločil, potem ko je zvedel od svojih članov, kako huda je potreba po človeški krvi pri Rdečem križu, da izpelje med svojim članstvom, med fanti in dekletji kakor tudi med drugimi rojaki, veliko akcijo za darovanje svoje krvi za potrebe RK.

Kri daruje Rdečemu križu lahko vsak, moški in ženska, ki sta stara od 18 do 60 let. Titsti, ki so stari pod 21 let, morajo imeti od staršev odn. varuha dovoljenje. Kri jemljejo v glavnem stanu RK na 1227 Prospect Aveniji.

Tisti, ki žele dati kri RK pod okriljem akcije Slovenskega športnega kluba, naj se prijavijo pri s. Heleni Mihelič, tel. št. 391-1878 ali pri br. Marijanu Žaklju, tel. št. HE 2-0142. Vsak bo izpolnil poseben formular (obrazec) ali pa ga bo namesto njega SSK. Oni, ki delajo ponednevi, bodo dali kri v četrtek 28. aprila t. l., med 3. in 8. zvečer, oni pa, ki delajo ponoči pa jo bodo dali v ponedeljek, 2. maja t. l., od 10. do 3. ure dop. odn. popoldne.

Vsako uro vzamejo kri lahko približno 30 osebam. Oba ta dneva bo vozil izpred Baragovega doma poseben mali bus RK priglase ter seveda nato spet nazaj. Odbor SSK vabi vse rojakinje in rojake, ki bi bili voljni žrtvovati kri, naj se čimprej prijavijo.

Akcijo darovanja krvi RK, orga-

nizirano po Slovenskem športem klubu, je odprl klubov član br. France Ovnič, ameriški vojaški helikopter pilot, in sicer 4. t. m. se pravi, kmalu potem, ko je prišel iz Vietnama. Clevelandski dnevnik „The Plain Dealer“ od torka, 5. aprila, ima o tem daljše poročilo s sliko br. Franceta Ovniča. V poročilu je seveda omenjena tudi plemenita krvna darovanska akcija Slovenskega športnega kluba.

Slovenski športni klub ob tej priložnosti tudi naznanja prijateljem in znancem, da je br. Francetu Ovniču z današnjim dnem potekel dopust. Jutri odhaja na novo službeno

mesto na ameriško armadno aviacijsko šolo v Fort Rucker. Ala., da se izuči za inštruktorja „in the rotary wing flight departement“. Vse članice in člani kluba žele ob tej priložnosti br. Francetu vso srečo. Bog ga živi!

Predsednik Slovenskega športnega kluba je br. Jože Košir. Vodstvo krvne darovanske akcije je klub poveril imenovanima s. H. Miheličevi in br. M. Žaklju. Po vsem mestu, kjer živijo rojaki, vidite sedaj plakate RK, ki v angleškem in slovenskem jeziku vabijo k darovanju krvi RK.

K gornjim besedam bi dodali samo tole: ni dovolj boja proti komunizmu spremljati samo z lepimi članki ali vdanostnimi pismi, ampak je za stvar treba delati. To so naši rojaki v Clevelandu napravili. Molimo, da bi darovana kri pomagala do končne zmage.

Imel si prijatelja, soseda, znanca, ki je padel. Popiši njegov zadnji marš, spomni se ga z besedo, ki ti bo privrela iz srca. Današnjost in misel na bodočnost nam ne smeta zatreti pogleda v preteklost.

GORENJSKO DOMOBRANSTVO

Janez Ovsenik

Organiziranje domobranstva na Gorenjskem se je izvršilo sorazmerno zelo hitro, potem, ko so se ljudje nekoliko otresli mnenja o popolni zgrešenosti domobranskega pojava v ljubljanski pokrajini.

Prva postojanka je bila organizirana v Lučinah; ni pa zaradi posebnega obeležja nič vplivala na poznejši razvoj domobranstva na Gorenjskem.

V zgodnji pomladi 1943 so se v Kranju zbrali nekateri možje in fantje; če se ne motim, jih je sprva bilo šest in se drugih imen ne spomnim več, kakor samo Franceta Erpiča. Nekateri so že zbežali od od partizanov, drugi pa so se pred njimi skrivali. Životarjenje kar tja v en dan je postajalo zanje duhovno pretežko in so končno pridobili še nekaj prirastka iz mesta in okolica ter tako organizirali postojanko v Kranju. Nekako ob istem času se je organizirala tudi postojanka v Škofji Loki.

Številčno najmočnejši postojanki sta bili v Škofji Loki in Domžalah. Obstojele pa so še postojanke na Brezjah, Kranj, Kovor, Bobovek, Predoslje, Voklo, Jama, Žabnica, Cerklie, Smlednik, Lahoviče, Vodice, Medvode, Mengeš, Sv. Vid pri Lukovici, Dol pri Ljubljani. Do neke mere se je v ta okoliš prišteval tudi Sv. Jošt nad Vrhniko, čeprav praktično ni imel nikakih zvez z gorenjskim domobranstvom.

Gorenjsko domobranstvo je še do konca aprila 1945 bilo organizirano v obliki vaških straž. Vsaka postojanka je bila avtonomna in podrejena naravnost gestapu svojega okraja. Šef gestapa je odredjal, če in kod bo postojanka, kdo bo njen poveljnik, koliko mož bo štela, kje bo nastanjena, kakšno orožje bo imela in koliko municije naj ima.

Direktnih zvez gorenjsko domobranstvo z ljubljanskim ni imelo. Nekako zvezna nit je bil S. K., ki je v Centru gorenjskega domobranstva predstavljal nekako glavo, ker se je izdajal za tajnika generala Rupnika. Na organizacijo domobranstva ni mnogo vplival, pač pa so njegove zveze s tedanjimi političnimi gospodarji, posebno s centralo na Bledu, mnogo koristile, da je domobranstvo vsaj v nekih ozirih moglo biti nekoliko samostojno.

Center gorenjskega domobranstva je bil nastanjen na sami postojanki v Kranju, v barakah ob cesti Kranj—Golnik in je bil razdeljen na štiri oddelke: vojaški, policijski, propagandni in obveščevalni, katerim na čelu so bili posamezni določeni funkcionarji. Vojaški oddelek je obstojal v resnici samo po imenu, ker njegovih predlogov in mnenj v ničemer niso upoštevali, v nekem oziru pa je sam odklanjal take

udejstvovanje, da bi domobranstvo bilo samo pritiklina nekih želja izrabljanja. Praktično sta veliko zadev, ki so spadale v ta oddelek, izvrševala policijski in pa obveščevalni oddelek. Najneodvisnejši je bil policijski oddelek, predvsem zaradi prilagodljivosti dejanskemu stanju oseb, ki so ta oddelek vodile. Vendar pa je delokrog bil zvečine omejen samo na bližnjo okolico Kranja in kakšnega večjega pomena za vse domobranstvo ni predstavljal. Propagandni oddelek je predvsem širil protikomunistično literaturo med ljudmi potom domobrantskih postojank. Pa je tudi njegov delokrog z malo izjemami bil omejen na kranjski okraj. Obveščevalni oddelek pa je bil gotovo vse kaj drugega, kot je bilo njegovo poimenovanje. Tega, kar so Nemci želeli, ta oddelek ni hotel izvrševati, tako, da je včasih prišlo kar do trenj, ki jih je moral poravnati potem policijski oddelek. Celo poročila, ki so se iz tega oddelka morala redno pošiljati gestapu, so bila mnogokrat kar v policijskem oddelku napravljena. Cilj Centra je bil, da bi se vse postojanke povezale z njim in svoje delovanje usmerjale po skupnem nstopanju, v smislu načina vojaške organizacije. Ker tega vojaški oddelek ni bil v stanju izvršiti, je obveščevalni oddelek skušal posamezne poveljnike pridobiti, da bi Center smatrali za svojo najvišja komando in se nemški podrejali samo v toliko, kolikor je pač moralo biti. Končni cilj te povezave je bil, domobranstvo pripraviti, kadar bodo Nemci klonili, hitro obvladati položaj. Nemce razorožiti, pridržati in izročiti zaveznikom, pa obenem vzdržati javni red in mir, dokler ne nastopi redna oblast. V okrilju tega oddelka so bile podvzete razne akcije, ki so bile slovensko-političnega značaja. Da tako delovanje ni bilo skladno z nemško miselnostjo, se ne da osporavati. Dokler je bil na čelu na gestapu v Kranju Dihtel, doma iz Velikovca na Koroškem, se je ta nedoslednost nekam sproti poravnala, ko pa so uspeli manevri njegovega konkurenta, da je Dihtla porinil na poveljstvo gorenjskega domobranstva, katerega enotnosti ni bilo, ter je postal šef gestapa v Kranju sam Messner, tudi Korošec iz okolice Beljaka, se je morala stvar razčistiti in se tudi je: z aretacijo enega člana Gorenjskega centra domobranstva; odpeljavo vseh delavcev v tem Centru nazaj v Ljubljano in uknitvijo Centra kot takega dne 28. februarja 1945, ostal je samo še policijski oddelek in propagandni, pa je bil vsak sam zase odvisen od gestapa v Kranju.

P. S. Gorenje sem zapisal in bom o Gorenjskem domobranstvu še kaj objavil. Ker po tolikih letih v podrobnostih ne morem postavljati v javnosti datume, osebe ter k temu pripadajoče podrobnosti, bom zelo hvaležen, če se bo k temu oglasil še kdo drug in bo moje objave dopolnil in bodo spomini mogli biti kot zgodovinski material.

Kako so komunisti nudili sodelovanje z nacisti

O tem vprašanju je bilo že mnogo pisanega. Kar splošno znano dejstvo je, da so med drugo svetovno vojno in revolucijo v Sloveniji in ostali Jugoslaviji komunisti z okupatorskimi oblastmi sodelovali. Razlika je le v tem, da komunisti tako sodelovanje pri sebi odobravajo, druge pa so obeshali in streljali za take grehe.

Najnovejše, kar je o tem izšlo, je knjiga Ilije Jukića „Pogledi na prošlost, sadašnjost i budućnost hrvatskog naroda“. On omenja, da je prve podrobnejše vesti o Titovih poskusih, da bi sklenil nek sporazum z nacisti, objavil avstrijski general R. Kiszling v svoji knjigi „Die Kroaten“, ki je izšla v Nemčiji v letu 1956. General Kiszling je bil prijatelj generala Glaise—Horstentua, ki je bil med vojno zastopnik nemške vojske v Zagrebu. On je osebno pripovedoval piscu Kiszlingu, da je nekega dne prišel k njemu znani Titov general Velebit in mu v imenu Tita ponudil sporazum, ki bi bil v tem, da bi Titove in nacistične vojne sile skupno odbile angleško ameriško izkrcavanje v Dalmaciji, ki so ga tedaj pričakovali. Jukić to za beleži in potem nadaljuje:

Čim sem to čital v Kiszlingovi knjigi, sem sklenil, da moram to stvar dodobra preiskati. Leta 1957 sem šel na Dunaj in obiskal generala Kiszlinga. Ta mi je na prvem sestanku rekel, da je vse to res, da mu je general Glaise-Horstenau to sam povedal par dni potem, ko je Velebit od njega odšel. Vprašal sem generala, če kaj ve o spominih, ki jih je napisal sam Glaise-Horstenau. General mi je v odgovor povedal celo zgodbo in vse podrobnosti pustolovščin, ki so v zvezi s temi spomini in posebno tudi to, kako so jih rešili iz rok Titove tajne policije. Sedaj so ti spomini pod ključni v avstrijskem državnem arhivu in je določeno, da bodo izročene javnosti šele leta 1996.

Avstrijski vir, ki ga pa še ne smem povedati, mi je popisal del naporov titovske policije, da bi se dokopala do Glaise—Horstenau-ovih spominov. Njegov adjutant, major von Pott je živel mirno na Vorarlberškem. Leta 1946 so prišli k njemu Titovi agenti in mu prinesli pismo njegovega svaka, ki je živel v Zagrebu. Nekaj dni nato so uspeli isti Titovi agenti, da son von Potta opili in omamili s kloroformom. Zavili so ga v rjuhe in odeje in ga prepeljali v Jugoslavijo. Od tedaj ni več sledu niti za njim niti za njegovim svakom v Zagrebu. Tako so se titovci znebili edine priče, ki je osebno bila navzoča pri razgovorih med Horstenauom in Velebitom. Ven, dar je nekaj dokumentov o teh razgovorih le preživelo vojno in povojne nevarnosti.

V prvih mesecih leta 1965 sem šel v Bonn, da bi dobil dovoljenje ministrstva za zunanje zadeve, da bi pregledal dokumente, ki so v arhivu in se nanašajo na Jugoslavijo pred in med vojno. Dovoljenje so mi ljubeznivo dali. Posebno sem se zanimal za listine, ki bi bile iz prvih mesecev leta 1941 in za poročila, ki jih je nemški poslanik Siegfried Kasche pošiljal iz Zagreba von Ribbentropu (nemškemu nacističnemu zunanjemu ministru). Slutil sem, da bom med temi poročili našel kak podatek o razgovorih Velebit — Glaise-Horstenau. Nisem se prevaril. Tole je v glavnem javil Kasche von Ribbentropu o dotikih nemške vojske in Titovih zastopnikov razdobju od avgusta 1942 do konca avgusta 1943.

Najprej je sporočil, da so Titovi partizani zajeli osem nemških moč Todtove organizacije v bližini Livna. Tam so kopali boksit. Eden izmed teh, ing. Ott, je bil takoj osvobojen in se je vrnil na samo dano besedo. S seboj je prinesel sporočilo za Glaise-Horstenau-a, da je Tito pripravljen osvoboditi osem zajetih Nemcev za enajst njegovih ljudi, ki so jih ujeli deloma Nemci, deloma Italijani, deloma hrvatska vojska. Ker so jih večinoma imeli v rokah Italijani, se Glaise-Horstenau obrnil na komandanta italijanske vojske v področju N.D.H. generala Roatto. Kasche je to 14. avg. 1942 javil Ribbenportu in predlagal, naj podpre prošnjo pri italijanski vladi, da se dotični Titovi ljudje osvobodijo. Temu prvemu stiku so sledili drugi in končno je prišlo do Titove ponudbe za sporazum z nemško vojsko. Pod št. 1174 je javil 17. marca Kasche Ribbentropu, da so nedavno vodili razgovore o osvoboditvi nekega nemškega majorja za nekaj titovskih komunistov. Razgovori med ing. Ottom in titovskimi zastopniki so se razširili, ker so titovci spomnili ing. Otta na prejšnje načrte. Kasche potem pravi dobesedno: Pojavlja se možnost, da bi Tito prenehal svojo borbo proti Nemčiji, Italiji in Hrvatski, da odstopi v Sandžak in tam obračuna z Mihajlovičevimi četniki. V teh razmerah je nastala možnost, da bi Tito demonstrativno obrnil hrbet Moskvi in Londonu, ki sta ga pustila na cedilu. To so želje partizanov: boj s četniki v Sandžaku, vrnitev teh v domove po vaseh in pomiritev srbskih in hrvaških področij. Mi (Nemci) naj bi prenehali s streljanjem in obežanjem njihovih prvakov. Mislim da je treba to priložnost zgrabiti, ker bi odpad te, v celem svetu znane borbenne skupine, bil važen. Sklicujem se na svoja prejšnja poročila in ustmeni referat, ki sem ga dal državnemu tajniku Weizsaekerju. Prosim za navodila. Končno je Kasche dodal, da je v razgovorih z italijanskim poslanikom v Zagrebu Casertanom in dr. M. Lorkovičem, tedanjim ministrom zunanjih zadev v NDH in je ugotovil, da bi ta dva odobrila sporazum s Titom na navedeni osnovi.

Sledi Kaschejeva brzojavka z dne 26. marca 1943, št. 1303, ki javlja Ribbentropu, da sta v Zagreb prišla dva Titova pooblaščenca zaradi razgovorov z nemškimi, italijanskimi in hrvatskimi pristojnimi činitelji. Za-

stopnika sta dr. Petrović, Hrvat, Marković, Črnogorec. Ponovno sta predlagala ustavitev sovražnosti, samo da jih Nemci puste v miru v Sandžaku. Kasche je navajal, da so ti najnovejši razgovori odkrili vse močnejšo željo po ustavitvi sovražnosti na strani partizanov in je zaključil: Vidim, da nastaja možnost, da dosežemo uspeh, ki bi bil splošne važnosti, ki bi segal daleč izven tega področja. Ribbentrop je pa kljub temu s telegramom dne 19. marca prepovedal Kascheju vsako nadaljevanje stikov s titovci.

Dr. Petrović je priznal po nekaj dnevih razgovorov, da je bilo njegovo pravo ime dr. Vladimir Velebit. Ime drugega delegata še ni ugotovljeno, sir Fitzroy Maclean misli, da bi to mogel biti Vukmanović-Tempo. Ko je Glaise-Horstenau sporočil Titove ponudbe vrhovnemu poveljstvu nemške vojske, je Hitler odgovoril: Z uporniki se ne vodijo razgovori, te se strelja.

Trditve o Titovi ponudbi, da se z Nemci napravi skupna fronta, ki naj bi odbijala angleško-ameriške vojne sile, če bi se izkrcale v Dalmaciji, ponavlja tudi W. Hoettl v svoji knjigi „Tajna fronta“, ki je izšla v Angliji leta 1953. John Kimsche pa je v svoji knjigi „Spying for Peace“ napisal: „Tito je poslal enega svojih najbolj zaupnih častnikov, generala Velebita, k poveljniku grupe F nemške vojske v severni Jugoslaviji. Velebit je rekel Nemcem, da je Tito pripravljen podvzeti z njimi skupno akcijo, če so pripravljeni, da se upro poskusu izkrcavanja na jadranski obali, v bližini Rijeke ali Trsta.“ Jukić dodaja, da Kimsche ni navedel, odkod ima on svoje podatke. Znano pa je, da je bil Kimsche v tesnih zvezah z angleškimi in ameriškimi servisi v Evropi.

Tito in njegovi niso odgovarjali na vse te očitke. Samo v enem govoru jih Tito zavrača kot politično hujskanje proti Jugoslaviji, ne da bi se spuščal v vsebino. Jukić upa, da bodo v teh stvareh prišli na dan še novi dokumenti. Njegova knjiga je napolnjena z zanimivostmi izza kulisa medvojnih dogajanj in je važen prispevek k osvetljenju sodelovanja med komunisti, fašisti in nacisti v medvojni Jugoslaviji. Knjigo rapošilja Mr. Ilija Jukić, 1081 Addison Road, Cleveland, Ohio 44103. A. R.

PORAVNAJTE NAROČNINO!

DARUJTE V TISKOVNI FOND!

Nove knjige

OB ZBORNIKU SVOBODNE SLOVENIJE ZA LETO 1966

V Buenos Airesu je izšel, kakor vsa prejšnja leta, Zbornik 1966, ki so ga uredili gg. Miloš Stare, Joško Krošelj, Pavel Fajdiga in Slavimir Batagelj, zasnovala ovitek ak. slikarica Bara Remec in obsega 416 strani. Bogata knjiga tehtnega gradiva, ki vzbuja človeku ob branju nešteto novih misli, premišljevanj in sodb. Koliko neprecenljivih dognanj v razpravah, koliko dragocenih podatkov se ohranja v teh Zbornikih leto za letom, ki bi sicer šli v pozabo. Visoko delavnost slovenske zdomske duhovne sile izpričujejo in oznanjajo svetu o naši visoki kulturi, ki nas uvršča med bogatejše in večje narode.

Dva politično-kulturna jubileja, o Kreku in dr. Korošcu, nam ponosno govorita o naši preteklosti. Potem doživljamo stanje doma (Fajdiga, dr. Sirc), trpimo ob poniževanju slovenstva na Koroškem in premišljamo o slovenski bodočnosti v Anketi. Vmes pa prijetno branje leposlovnih mozaiikov in planinskih podvigov v Andih; spoznamo podrobno štiri velike Slovence, ki so s svojim imenom proslavili v svetu tudi naš skupni slovenski sloves...

O dr. Janezu E. Kreku, čigar stoletnico rojstva smo lani praznovali, se je doslej kar precej napisalo. Od vseh strani so ga pisci različnih ideoloških gledanj osvetljevali in sodili. Izvlečke orisov dvajsetih avtorjev je mojstrsko zbral dr. Vinko Brumen, najboljši naš „krekolog“ in dodal njim še svoja pisanja, tako, da je prikazal izrednega moža, kakršen je Krek gotovo bil, kolikor mogoče objektivno od rojstva do smrti. Tako zaživita v vsej polnosti Krek in njegov čas pred nami in ga spoznamo kot velikana z vsemi vrlinami in človeškimi slabostmi, ki nihče ni brez njih.

Za 25. letnico smrti dr. Antona Korošca je Zbornik zbral nekaj dokumentarnih spisov o njem — predvsem o preganjanjih in internaciji ter o njegovi vlogi v borbi za konkordat (Joško Krošelj). Tako velikega narodnega voditelja sedem avtorjev izredno lepo prikazuje v vsej veličini, kajti posamezni članki po časopisih in predavanja kaj hitro skopnijo s človeškega spomina. Kar je tu, v knjigi, bo vedno dosegljivo. Velika škoda, da ni med temi spisi Krošljevega predavanja, ki ga je imel lani na spominski proslavi 25-letnice Koroščeve smrti, ki ni bilo le objektivno in izčrpno, ampak najboljšo, kar smo doslej o Korošču sploh brali ali slišali. Želimo in pričakujemo, da Joško Krošelj, ki je do potankosti poznal kot osebni tajnik Koroščevo življenje, napiše kot najbolj poklican Koroščevo monografijo in ohrani za zgodovino dragocene podrobnosti, katerih nihče drugi ne pozna.

Pričevanja (Hirschegger, M. Batagelj, dr. Sirc) osvežijo rane iz

tistih grenkih nepozabnih dni revolucije, ko je slovenski narod umiral pod okupatorjevo peto, komunističnimi strelji, pa v svoji veri pričakovali pomoči in rešitve od onih, ki so ga končno pahnili v smrt z izdajo. Tu je objavljen tudi fotografski posnetek dokumenta, v katerem se ameriški častnik — pilot zahvaljuje svojemu rešitelju, ki ga je ščitil pred okupatorji in komunističnimi partizani.

Močno pisana je razprava dr. Podstenarja, ki z dokumenti in citati govori o žalostnem stanju slovenske manjšine na Koroškem in o krivičnem postopanju krške škofije z njo. Gre za naravno pravico poučevanja verskih resnic v materinem jeziku, katero jim omenjena cerkvena, ne svetna, oblast zanika. To razpravo bi moral prebrati vsak Slovenec, da bi dobil pravo sliko o življenju naše krvi na Koroškem; morala bi se razdeliti tiskana po vsej Koroški ter prevesti v jezike zavezniških narodov, ki so podpisali mirovno pogodbo z Avstrijo, da bi se poučili, kako njene določbe krška škofija in dunajska vlada dejanski izpopolnjujeta. Na drugi strani pa je ta spis opomin Titovi Jugoslaviji, ki ob takem stanju slovenske narodne manjšine na Koroškem molči...

Trinajst kulturnih in političnih delavcev z vseh delov sveta govori v Anketi, v glavnem o vprašanju bodoče podobe Slovenije: o njeni suverenosti ali vključitvi v širšo povezavo (v Jugoslavijo, v srednjo Evropo itd). Pisci se na različne načine približujejo rešitvi osrednjega vprašanja in vsak s svojega zornega kota iščejo trdnosti svoji ugotovitvam. Ko človek vse te anketarje prebere, se mu vriva misel, da je prestal poslušajoč dramatičen debatni večer. Večer koristnih, premišljenih, iskrenih, akademskih ugotovitev. V najbistvenejšem temeljnem vprašanju vsi anketarji soglašajo: noben ne zanika naravne pravice slovenskemu narodu do svoje lastne suverene države. Le sredstva, pota za doseg tega cilja so, razumljivo, različna. — „Objektiven in stalen cilj in težnja slovenskega naroda mora biti lastna narodna država, v kateri bo narod mogel po svoje urediti svojo narodno hišo in neodvisno v nji gospodariti“ (dr. Puš, 282). — „Slovenski narod ima po naravnem pravu pravico do svoje države, da sam ureja svoje življenje, da vstopa v državne zveze ter sodeluje v družini svobodnih narodov. (Iz programa SLS, 1954). Iz tega sledi: Samo slovenska država more biti subjekt raznih državnopravnih kombinacij; samo ona more in sme odločati o svoji usodi in svojem življenju. (Smersu, 295 in 296). — V začetku druge svetovne vojne nas Jugoslavija ni bila sposobna braniti niti nekaj dni, čeprav smo 20 let plačevali velike vsote za vzdrževanje vojske. Slovenska varnost bo torej najbolje zavarovana, če bomo imeli Slovenci lastno mednarodno priznano državo.“ (Verbic, 307). —

Tudi večina piscev odločno priznava nujnost pripravljenosti v odločilni uri s študijami, načrti. „Doba, v kateri živimo, pa je tudi doba, ki je

primerna za pripravo podrobnejših načrtov, kako doseči slovenske politične cilje po najbolj uspešni in varni poti.“ (Smersu, 298). — „Naša borba mora iti naprej, a s koraki po trdnih tleh, ne po pozlačenih oblakih.“ (Košiček, 276). — „Nujno potrebujemo večjo afirmacijo Narodnega odbora kot uradnega predstavnika slovenstva v svobodi, kričimo po večji in globlji povezanosti vseh raztresenih narodnostnih skupin po vseh kontinentih v svobodni slovenski parlament, ki more odn. bi moral voditi vse zdomstvo kakor urejeno državo, na tujih tleh sicer, a svobodno.“ (Rant, 289). — „Emigracija bo morala biti pripravljena na vprašanja, ki se zastavljajo doma, odgovarjati v luči izkušenj svobodnega sveta in preučevanja dogodkov doma iz primerne distance.“ (dr. Sirc, 294). — Pravično se mi zdi Kremžarjevo realno pojmovanje vloge emigracije, a razumljivo, pri politični emigraciji neizvedljivo: „Emigracija je del naroda in naj bi bila kot taka prisotna v slovenski narodni politiki tako pasivno, kot njen objekt, kakor aktivno, kot njen sotvorec.“ (278). — Rant se dotakne vloge in dela naše politično-ideološke emigracije in poudarja: „V tem garanju je zrastle zavest Slovenije brez meja, spoznanje, da je delo prostovoljca-učitelja na naših šolskih tečajih več vredno kot profesorjevo delovanje v urejeni šoli v domovini, in da delovni odbor kateregakoli našega zdomskega središča opravlja veliko bolj važno delo kakor kateri koli občinski odbor doma.“ (288). — Ne morem mimo, da ne bi omenil zelo lepe, skoraj poetične definicije dr. Jelenca o pripadnosti k narodu: „Slovenec je tisti, ki mu zaigra sree ob pogledu na belo-modro-rdečo zastavo. (259). Ne geografija, ne zgodovina, ne ekonomija — samo živo slovensko narodno čustvovanje drži skupaj Slovenijo.“ (265).

Leposlovje, sicer kratko, predstavljata Mauser (proza, poezija) in Šoukalova (poezija). Daljši pa so spisi naših gornikov: Skvarče, ki pestro opisuje podvig slovenske odprave na Cerro Mellizos in pok. Tomaža Kralja o vzponu na Bonete, ki je njegov prvi in zadnji planinski spis.

V posebnem poglavju so zbrani in ohranjeni za našo kulturno zgodovino podatki o štirih izven domovine živelih ljudeh, ki so dosegli mednarodni sloves: o znanstveniku dr. ing. Vojmiru Bratini ter o umetnikih: operni in koncertni pevki Franji Golobovi, slikarici Bari Remčevi ter kiparju Francetu Goršetu. Tako bodo vsaj nam ostali blizu njihovi liki, za katere dejavnost in sloves v domovini ne smejo vedeti. — Tu bi pristavilo: mogoče bi bilo koristno in vredno, da bi se vsako leto spomnili s kratkimi leksikonskimi podatki tistih Slovencev, ki so se v preteklosti uveljavili v svetu in mu dali svoj kulturni prispevek, pa smo nanje kot Slovence že pozabili, mladina pa sploh o njih nikdar nič slišala ni. Saj jih je lepo število, narodov ponos!

V Zborniku je poleg lepega števila reprodukcij emigrantskih kiparjev in slikarjev (Gorše, Remčeva, Ahčin, Bukovec, Makek, Volgan, Župančič)

s posebnim Maroltovim člankom tudi nekaj krasnih ilustrativnih fotografij. Običajni nekrologi, Slovenci v Zamejstvu in izseljenstvu ter Hafnerjev sprehod po Marsu, so zadnje strani Zbornika.

Na splošno pogrešam leposlovja, ki je bilo včasih jedro Zbornika in pa kroničnega pregleda bogatega delovanja in življenja po naših krajevnih domovih, katero je letos, ne vem zakaj, izostalo.

Dotaknil sem se le najvažnejšega v Zborniku: najtehtnejšega za nekdanjega borca, ki je postavljajl svoje življenje na tehtnico za dobrine Slovenskega naroda. Te dobrine tudi Zbornik v polni meri brani. Torej: naša borba gre naprej!

—jkc

P. S. Škoda je, da v Zborniku ni registrirano odkritje spomenika padlim 1941/1945. Objavljena je samo plošča na spomeniku. — Uredništvo.

PISMA UREDNIKU

Prva dvojno številko Vestnika sem prejel in mi zelo ugaja. Tako naslovna stran kakor tudi vsebina. Je zelo zanimiva. Skušajte, da se ne bo vrinilo v naše glasilo napačno pisanje. Napadanja in očitanja nam ne bodo prav nič koristila. Trezna in preudarna vsebina pa veliko. Če bodo vse številke take kot prva bo kar v redu.

R. R. — Toronto

Trdno stojim na tem, da se Vestnik postavi, kar se da visoko in da bo pisanje v njem tako, da pokaže naše trdno stališče.

MAK — Cleveland

Prosim, ne pošiljajte mi več ne Vestnika ne Tabora, jaz imam vsega dovolj, krega, sumničenj, laži, potvorb, še manj časa za preteklost — jaz gledam naprej, ne nazaj!

J. K. — Avstrija

P. S. Vestnik smo že ustavili.

Moram Vam omeniti, da so naročniki z januarsko-februarsko številko zelo zadovoljni in se vsem urednikom najlepše zahvaljujejo za vso skrb in žrtve, ki jih doprinašajo, da so Vestnik spet spravili na tako višino in to kljub težavam in zaprekam. Čestitam!

N. K. — Cleveland

ODMEVI Z OSME — glasilo društva Sava že nekaj časa pridno prihajajo na uredniško mizo. Iz pestrih strani je mogoče razbrati vse žilavo udejstvovanje slovenske akademske mladine v USA in Kanadi, katerim k glasilu čestitamo, želeč, da bi jim prihodnja leta prinesla vedno večji razmah, obenem pa tudi čim večje sodelovanje v široki zdovski skupnosti.

Uredništvo Odmevov prosimo, naj se zaradi zamenjave izvodov obne na tiskovnega referenta ZDSPB Otmarja Mauserja u Torontu.

DRUŠTVENE NOVICE

DUHOVNA MISEL

(Ob občnem zboru v Gilbertu 13. marca 1966)

Ker mi ni mogoče priti na Vaš občni zbor, Vam pošiljam kratke duhovne misli.

Mi se verno in z ljubeznijo spominjamo naših bratov, ki so ali padli ali bili pobiti v komunistični revoluciji v domovini. To je naša dolžnost.

Vendarle ni dosti, da se jih spominjamo; moramo nadaljevati delo, ki so ga oni vršili; storiti moramo, kar se da, da zmaga pravica, za katero so darovali svoja življenja.

Komunizem na svetu še vedno pridobiva. Pomaga mu zlasti neka čudna slepota med Amerikanci. Poleg tega mnogi ljudje postajajo naveličani in sanjajo, kako bi se spoprijateljili s komunizmom.

Mi imamo še posebno resno dolžnost, da pomagamo v tem trdem boju s komunizmom. Političnega vpliva nimamo, zato na tem področju ne moremo veliko doseči. Lahko s svojimi pogovori drugim razjasnimo, kako krut in nevaren je komunizem. Lahko vplivamo na svoje otroke, da bodo odločni protikomunisti in ne bodo zapadli slepoti, ki je zajela toliko ljudi.

Kjer mi lahko veliko storimo, je na verskem področju. Bog je gospodar sveta in on ima zadeve v svojih rokah. Odločen je voditi ljudi k miru in sreči na zemlji in večni sreči po smrti. Vendarle posega v razmere le toliko, kolikor ljudje zaslužijo. In ravno tu lahko veliko storimo, da bo Bog posegel vmes in uporabil svojo moč, da vzpostavi red, pravico in mir.

Marija je v Fatimi leta 1917 ravno to poudarila. Strašno trpljenje našega časa je posledica grehov in upora proti Bogu. Ako se dovolj ljudi vrne k Bogu, mu zvesto služi, ga prosi in mu daruje svoje žrtve, bo on gotovo posegel v naše razmere. Tu imamo mi silno lepo priliko, da storimo mnogo dobrega. In ne samo priliko, tudi dolžnost. Z božjo pomočjo smo

bili rešeni komunističnih grozot. Bog nam je pomagal na svobodo, kjer imamo priliko, da mirno in dosti dobro živimo.

Kaj torej lahko storimo, da bo ganilo Boga, da bo posegel v razmere?

Naprej živimo resnično krščansko življenje. Živimo za Boga, ne za denar ali udobje. Ako se trudimo, da zvesto ubogamo božje zapovedi, verno izvršujemo svoje dolžnosti in sledimo navodilom svete Cerkve, bomo s svojim življenjem klicali božji blagoslov na svet.

Potem moramo moliti in veliko moliti; Marija je priporočala zlasti sv. rožni venec. Ta molitev je v zgodovini že mnogokrat dosegla velike uspehe. Zaupna in vztrajna molitev lahko doseže stvari, ki se zde nemogoče.

Nazadnje imamo vsi lepo priliko, da darujemo Bogu svoje težave in trpljenje. Mnogi naši sobratje so veliko pretrpeli zaradi svoje vere in prepričanja. Ako mi vdano in voljno prenašamo težave in trpljenje, ki ga Bog dopušča, in ga prosimo, naj ga uporabi za rešitev sveta, bomo storili veliko dobrega. Jezus je rešil svet s trpljenjem.

Mi ljudje dostikrat zapravimo lepe prilike, da bi si zaslužili božji blagoslov, ker ne prenašamo težav in križev voljno in iz ljubezni do Boga. Tolikokrat se zgodi, da ljudje nosijo svoje križe z jezo, nevoljo, zagrenjenostjo, se pritožujejo nad Bogom, kolnejo in iz nekake želje po maščevanju opuščajo molitev.

Trpljenje je velikanske vrednosti v božjih očeh, ako ga mi le nosimo po Jezusovem zgledu. Ravno postni čas nas tega uči.

Tako, vidite, nismo brez moči nasproti komunizmu. Bog je edini, ki ga bo strl. Ljudje ga ne bodo. A Bog bo posegel vmes le, ako se dovolj ljudi potrudijo, da živijo po božji volji in s svojo molitvijo ter trpljenjem zagotovijo božjo pomoč.

Nikdar se ne vdajajmo malodušnosti ob napredku komunizma. Ne mislimo, da smo brez moči. Dokler je Bog, lahko veliko dobrega storimo. Koliko časa bo vzelo, da bomo videli sadove, ni mogoče reči. Je to v božjih rokah. Za nas je glavno, da storimo, kar moremo.

Mislino na to zlasti v tem postnem času in si od Jezusa izprosimo velikodušnosti.

Duhovni vodja DSPB — Gilbert

POROČILO O OBČNEM ZBORU DSPB V GILBERTU — U. S. A.

Redni letni občni zbor DSPB v Gilbertu se je vršil 13. marca 1966 ob 3 popoldne v Park-paviljonu v Biwabiku s sledečim dnevnim redom:

1. Otvoritev z molitvijo za padle borce s pozdravom predsednika.
2. Duhovna misel v počastitev mučencev soborcev.

3. Poročilo odbornikov.
4. Volitve novega odbora.
5. Slučajnosti in zaključek.
6. Prosta zabava.

Predsednik Andrej Pučko je v kratkem in lepem nagovoru zborovalcem prikazal smisel dela v protikomunistični organizaciji in poudaril, da strnjeni stojijo za ZDSPB in njenim predsednikom, in da bodo tudi v bodoče ostali edini in zvesti kot en mož ustanovni Zvezi slovenskih protikomunističnih borcev.

Po predsednikovem nagovoru in poročilu se je med udeleženci sprožila živahna debata, v katero so posegle tudi ženske, ki so se to pot prvič udeležile občnega zbora in izrazile željo, da bi tudi one lahko pristopile kot članice. Predsednik je predlagal, naj bi se v pravila Zveze vstavil ali dopolnil člen o sprejemanju novih članov, ki bi dovoljeval včlanjenje žensk in mladine.

Pavel Bajda je predlagal, da se to željo izrazi Zvezi.

Zatem je bila prebrana duhovna misel društvenega duhovnega vodje g. Šušteršiča, ki se občnega zbora ni mogel udeležiti zaradi nujnih zadržkov.

Sledila so poročila tajnika in blagajnika. Tajnik se je v svojem poročilu dotaknil tudi problemov, ki so nastali in povzročili razkol v protikomunistični organizaciji, jih zborovalcem tolmačil in razjasnjeval. Navzočim je izročil pozdrave č. g. Vovka, ki se zaradi bolezni zborovanja ni mogel udeležiti. Prav tako so zborovalci z veseljem sprejeli na znanje, da je g. župnik Štefan Savinšek pripravljen nadomeščati duhovnega vodjo g. Šušteršiča, ki se zaradi oddaljenosti in prezaposlenosti ne more vselej udeležiti sestankov.

Iz blagajniškega poročila Franceta Medveda je bilo razvidno, da poleg opravljenega dela tudi iz svojega žepa dostikrat krije poslovne stroške. Na prošnjo tiskovnega referenta ZDSPB se je izvedla kampanja za tiskovni sklad in so člani Gilbertskega DSPB darovali v ta namen 51 dolarjev.

Pri volitvah je bil ponovno izvoljen stari odbor s sklepom občnega zbora, da odborniki lahko na prvi redni seji med seboj zamenjajo svoje funkcije. Tako se odbor DSPB v Gilbertu sestoji takole: predsednik Pavel Bajda, podpredsednik Franc Krulc, tajnik Andrej Perčič, blagajnik Franc Medved, referenta za zbiranje zgodovinskega gradiva Vladimir Sešek in Andrej Pučko, društveni pevovodja Viljem Kuntara, duhovni vodja č. g. Šušteršič in njegov namestnik č. g. Štefan Savinšek.

Kot novi člani pa so bili v DSPB Gilbert sprejeti sledeči gospodje: Andrej Perčič ml., Janez Medved, Janez Bajda, Marjan Škrjanc in Jože Koman.

Na občnem zboru je bilo sklenjeno, da bo društvo v novi poslovni dobi pripravilo dve proslavi. Prvo v juniju ali juliju, ki bo žalna komemoracija za žrtvami komunizma, drugo pa za priliko narodnega praznika 29. oktobra v mesecu oktobru.

Občni zbor je lepo potekal in so člani ponovno pokazali solidarnost, enotnost in voljo do dela. Kjer pa je vse to, tudi uspehi ne morejo izostati.

TORONTO

V nedeljo, 20. marca, je pripravilo DSPB v Slovenskem domu na 864 Pape Ave., zanimivo predavanje. Predaval je g. dr. France Blatnik SDB o težavah pri naših zvezah z zapadnimi zavezniki med zadnjo svetovno vojno in revolucijo.

Sestanek je začel društveni predsednik g. Ciril Preželj z Očenašem. Udeležba je bila izredno velika. Poleg mož in fantov se je sestanka udeležilo tudi nekaj žena.

Predavatelj nas je najprej popeljal domov in na Rakovnik. Tam je imel med svojimi gojenci mladega fanta, ki so ga komunisti prej izvežbali, nato pa poslali po prej preračunani poti v zavod, da je potem tam zanje delal. Potem nas je popeljal skozi Ljubljano in Zagreb in dalje na Ravno Goro k Draži Mihajloviću in njegovim četnikom, kjer je doživel veliko razočaranje, ker mu je bila na poti zamenjana dragocenost v zadevi obveščevalne službe, ki jo je nosil s seboj na Ravno Goro. In tako je bila tako naporna in dolga, s tolikimi težavami narejena pot, — zastonj. Potem nazaj v Beograd in po Srbiji, pa zopet nazaj v Ljubljano, od tam pa večkrat v Rim in nazaj in še vse drugo, med tem in končno zopet v Rim, aretacija in zapor več mesecev v samici, ne da bi ga kaj vprašali ali mu povedali, zakaj so ga zaprli.

Predavatelj nas je ves čas držal v napetem stanju tako, da je dveurno predavanje vsem prehitro minilo. Po predavanju smo prišli v živahno debato, ki je trajala še kakšno uro.

Hvaležni smo gospodu predavatelju za tako zanimivo predavanje, kakor tudi društvu protikomunističnih borcev, ki nam je to predavanje pripravilo. Želimo, da bi se kaj takega večkrat zgodilo, ker v tem se čistijo pojmi in spoznava resnica, ki smo jo danes tako potrebni. Bog z nami!

L. A., st.

Buenos Aires. — Prvih pet križev je pretolkel delovni član slovenske skupnosti v Argentini Stane Marinček, eden najstarejših Vaških stražarjev (1942 Kleče) in ustanovitelj samostojne posadke VS na Blokah, zatem domobranec vse do konca in po prihodu na ameriška tla neumoren gara za slovensko stvar. Društveni delavnosti na področju San Martina, političnemu udejstvovanju in rednemu podpiranju svobodnega tiska se pridružuje jublantovo trdno in neizprosno stališče do komunizma. V tem njegovem gledanju mu borci iz vsega srca čestitamo k jubileju, želeč mu še mnogo let!

+ **Andrej Dolinar.** — Koncem marca je v Buenos Airesu umrl resnična korenina slovenstva, zaveden Slovenec in prekaljen mož, Andrej Dolinar, oče dveh sinov, ki so jih komunisti ubili. Morda je na zunaj ta udarec prebolel, v svojem srcu gotovo ne. In dober, kakor je bil, je ubijalcem gotovo odpustil, a svojih dveh fantov pozabiti ni mogel. Kako spoštljivo je stal med nami, ko smo lansko leto odkrili spomenik padlim in je skupaj z gospo Bajžljevo bil predstavnik očetov in mater, ki so svojim padlim poklonili spomenik v večen spomin. Zdaj ga ni več. Ob prvi obletnici Andreja Dolinarja ne bo več med nami, a ostal bo globok in spoštljiv spomin na moža, ki je živel in trpel z narodom. Nikdar mu fantje in domobranci ne bodo mogli povrniti, kar je dobrega zanje storil po prihodu v šentjakobsko šolo po umiku s Turjaka, nikdar poplačal vseh dobrot, ki jih je skupaj s svojo ženo delil vsem, ki so bili prijatelji njegovih sinov. Dotrpel je. Naj počiva v miru božjem, preostalim, posebej gospej, naše sožalje.

+ **Pero Horn.** — V Severni Ameriki je v začetku aprila umrl bivši šolski nadzornik in major slovenskega domobranstva na Primorskem Pero Horn, eden izmed redkih učiteljev, ki je slovenski narod spremljal v njegovem boju na strani narodnih in ne komunističnih sil. Pero Horn je postal velik, ne samo za mali slovenski svet, ampak tudi za veliki, po tistem, ko je najprej na Primorskem za časa ameriške okupacije utrjeval slovensko šolstvo, in potem, ko je bil osem let voditelj oddelka za slovenski jezik na ameriški vojaški šoli za tuje jezike v Monterey, California. Pokojni major Horn je tako skorajda do konca širil slovenski jezik na vsestrani in slovenstvu odpiral vrata v veliki svet. Za vse dobro opravljeno delo naša iskrena zahvala. Naj počiva v miru!

Cleveland. — V okviru DSPB je predaval bivši vrhniški župan Ignacij Hren in v svojih navedbah povedal mnogo zanimivosti iz medvojnih časov. — Upamo, da bomo bralcem po svetu mogli ustreči vsaj z izvlečkom njegovih spominov.

OB DVAJSETLETNICI

(Nadaljevanje)

IZ ZAPISKOV ZAREŠKEGA ŽUPNIKA

Presunjena sva poslušala sobratovo vzhličeno besedo. Dekan Novak si je ginjen utrljal solze, ki so mu silile v oči. „Primorci smo doživeli te dni nekaj svojskega, izvirnega, samo našega. Dolgih 20 let nas je ločila državna meja od Slovenije. Ločeni od krvnih bratov smo nosili svoj križ in ubirali svojo pot. Mi nismo poznali kranjskih političnih, socialnih in ideoloških stališč, ne Kranjci naših. Pri nas ni bilo vaših straž, ni bilo četnikov, razen v ljudski domišljiji. Občudovali smo Mihajlovičeve četnike in se zanje navduševali. Zato so se prvi partizani, ki so se vtihotapili na Primorsko, izdajali za četnike. Na vse kripelje so zanikali, da bi bili komunisti. Pa kako ne! Naziv „komunist“ je pri nas vzbujal grozo: politični procesi proti Rusiji, kjer so se obtoženci proglasili za propalce in si zahtevali smrtne obsodbe, rdeči pokolji v Španiji, papeževa obsodba komunizma, borbeni ateizem so v ljudstvu vzbudili tak odpor proti komunizmu, da je že samo ime „komunist“ zvenelo kot „izobčenec, prodanec“. Prav tako ne vemo na Primorskem, kaj je „bela garda“ in kaj „reakcija“: mi poznamo edinole poturice, narodne odpadnike in izdajalce.“

„Zato bo moral zgodovinar,“ sem pripomnil, „ocenjevati osvobodilni boj na Primorskem, in še zlasti septembersko vstajo, docela samostojno, kot pojav zase. Da stoji za osvobodilno fronto komunizem, so nam pr-

vič jasno povedali na priključitveni proslavi v Ajdovščini. Razaritje je učinkovalo naravnost porazno: ljudje so kameneli, duše otrpale, pest v oko in nož v srce bi ne raniла občutneje!“

„Isto smo občutili v Črnicah, ko so nam iz Ajdovščine prišli razglasit priključitev k Jugoslaviji“, se je strinjal dekan Novak. „Tedad me je prijelo,“ je nadaljeval, „začutil sem se odgovornega za mnogo več kakor za svojo osebno usodo, za krščanstvo med Slovenci, zato sem brž zahteval besedo, da povem, kaj ljudstvo misli in hoče, pa mi je niso dali!“

„Gospoda!“ naju je prekinil msgr. Breitenberger, „vrnimo se k članku! Dopisnik pravi, da so imeli naši kakih 1.000 mrtvih. To je odločno premalo!“

„Govori pač samo o goriškem bojišču in o žrtvah, ki so padle prve tri dni,“ je pojasnil msgr. Novak. „Po poročilih, ki dohajajo z vseh strani Primorske, gredo mrtvi na tisoče. Le kaj se je dogajalo v Istri! Naši griči so prepojeni s krvjo, naše doline so posejane z gomilami brez križev. Nepretrgoma mi odneva v duši pesem žalostinka, ki jo je v joku pel David ob smrti Sava in Jonatana: „Gore Gelboe! Naj ne pade na vas ne rosa ne dež, naj ne bo na vas polja prvin! Kako sta padla junaka sredi bojnega vrvenja!“ (2 Kralj 1, 21.)

„Pa kaka ironija z internanci!“

mi je ušlo. „Pravi, da so zajeli kakih 1.500 civilistov, ki niso mogli dokazati, da so iz teh krajev. Če pa so nas pobirali po cerkvah in po domovih! Če pa je en sam transport iz Gorice odpeljal 1.600 mož v Koenigsberg! In kje so drugi transporti iz Gorice, iz Trsta, iz Reke! Vsaj trikrat toliko so jih zajeli!“

„Nemški prodor na Primorsko nas je veljal izgubo kakih 8.000 mož, če upoštevamo mrtve in deportirance,“ je računal dekan Breitenberger. „Pa kaj nas vse še čaka! V Gorici mi je nemški poročnik takole grozil: „Tranutno se umakemo iz Vipavske. Potem se spet pojavijo partizani. Ali pomnite, ako se jim pridružite, prihrumimo še z večjimi silami in dočela pokončamo vse vaše ljudstvo!“ Tako je grozil. A poznam svoje ljudstvo: plazu, ki je zagrmel, ne bo nihče več ustavil: požar, ki se je razvnel, se bo nevzdržno razširil!“

ČEŠKA MODROST

„Poslušaj, Nace!“ ga je črniški krotil. „Med nemškimi vojaki, ki so prišli na Brje, je bil Čeh, moder mož, ki se je takole izrazil: „Slovenci ste sijajni ljudje, samo grozovito neumni. Na kako bedast način silite v smrt! Mi Čehi, smo vse bolj zreli, vse bolj modri. Izginili bi s svoje zemlje, da se nismo uklonili nemški peti: danes smo mi Nemcu sužnji, jutri bo on nam! Poraz je zapisan Nemcem. Le kako boste Slovenci uživali svobodo, če vas sploh ne bo!“ Tako sodijo zreli narodi, številnejši in močnejši od nas, ki nas je komaj za dobro pest!“

Pa vipavski je vztrajal: „Do dna nam je izpiti kupo trpljenja! Pr: vsej svoji majhnosti moramo biti

veliki. Nič nam ne bo v vojni prihranjenega, nič po vojni darovanega: sami si moramo utreti pot v svobodo, sami si postaviti svoje bodoče državne meje!“

SLOVENSKA NAIVNOST

Vsa Vipavska je občudovala dekana Breitenbergerja kot sijajnega govornika, mojstra besede, kladivarja. V tem hipu pa je njegova močna osebnost vztrepetala v preroškem nastrojenju, kot v zamaknjenosti je nadaljeval:

„V duhu gledam, kako stoji že danes sredi Primorske zelena miza bodoče mirovne konference: pogrnjena je z rdečim suknom in okrašena z mrtvaškimi glavami. Pod njo in okoli nje trohnijo kosti slovenskih junakov. Ta miza bo dobila ob uri obračuna svojo polno veljavo: tam, kjer se bo pod nebo dvigalo poslednje slovensko gomilo, tam, kjer bo v grobu trohnelo zadnje truplo našega boreca, tam bodo naše meje, ki jih nobena sila ne bo mogla več premakniti!“

CERKOVNIKA JE RAZNESLO

Zvonček na vratih je presunljivo zapel, v veži so zadoneli hitri koraki, vrata so se sunkovito odprla, na vratih pa se je pojavil zasopel mož. „Málovškega cerkovnika je raznesla granata!“ je kriknil.

„Moj Bog!“ je skočil pokonec msgr. Novak. „Ali do smrti?“

„Na Planini je kopal jamo, da zasuje mrtve partizane, pod cesto mu je eksplodirala ročna granata in ga hudo razmesarila. Še diha, težko je ranjen, nujen je kirurški poseg!“

„Brez zdravnika smo! Prevoz v Gorico pa je nemogoč, ker se nihče

ne drzne z vozom na pot. Naj nam pomaga Marija svetogorska! Ponesrečenca brž prinesite sem dol, sam stečem iskat voznika!"

Z vipavskim sva razumela, da je razgovora konec.

„Lojze!“ je rekel sobrat, „nova dolžnost te kliče. Pa tudi sam moram na pot. Daleč je Vipava, v Ajdovščini se oddahnem. Pa v Boga zaupajmo. Kot je pisano: „Vrzimo se v roke Gospodove, kajti kakor je velik, tako je tudi usmiljen!“ (Sihrah, 2, 18)

Poslovil se je.

„Vi pa me hipček počakajte!“ me je ustavil črniški in odhittel v vas.

Rozina se je medtem otresla mrščavice. „Še cerkovnika je zdaj razneslo!“ je tožila. „Le kdaj bo konec gorja?“ Nato mi je pripovedovala, kako nadlego so imeli z Nemci v hiši. „Kurnik so nam spraznili in shrambo in sod v kleti so obéutno nagnili. Nič niso vprašali, jemali so, kjer so kaj našli. Pa tako oblastno so se vedli, kot bi bila nebo in zemlja njihova izključna last.“

MATI BOŽJA SVETOGORSKA PRIDE NA POMOČ

Odšla je v kuhinjo. Ponovno sem prelistal „Völkischer Beobachter“. V tem se je vrnil dekan Novak.

„Pravi čudež!“ je vzklikal. „Mati božja s Sv. gore je posegla vmes. Tu in tam sem prosil za voz, a zaman. Ni ga, ki bi šel na pot! Že sem se vračal, ko zaslišim v daljavi avto, vztrepečem in se ozrem proti ovinku, ki se na njem zdajci pokaže zeleni križ! Rešilni avto iz Gorice! In ustavi se tik pred menoj. Izstopi p. Viljem Endrizzi, frančiškanski

predstojnik na Kostanjevici, in me vpraša, če je cesta proti Sv. Križu varna. Gre po patre in po svetogorsko Marijino podobo. Nihče v Gorici ni hotel na tako nevarno pot, edinole uprava Zelenega križa mu je dala na razpolago največji avto. Pomiril sem ga, da ni nevarnosti, in ga naprosil, naj bi na povratku vzel s seboj ranjenca in ga odpeljal v bolnišnico. Rad je privolil.“

„Izredna milost!“ sem soglašal. „Sveogorska Mati božja je končala svoje poslanstvo na Vipavskem. Vrača se na Sv. goro. Še sam skoži v Sv. Križ, da se poslovim od visoke Obiskovavke! In da poprosim za njeno varstvo za svoje vernike.“

„Lepo mi pozdravite kriškega in patre!“ mi je ob slovesu priporočal msgr. Novak. „In Nemcem ne silite več v pest!“ je klical za menoj.

Počasi sem kolesaril. Cesta je bila hudo izvožena, razstreljeni mostovi le za silo pokriti s tramovi in deskami. Osmojeno drevje in črna pogorišča, ki so se zlovešče režala ob poti, so zgovorno pričala o vojnih grozotah.

JAZ PA SEM STALA NA GORI KAKOR PREJ

Ko sem vstopil v svetokriško mesto, sem zagledal na trgu gručo ljudi, ki je zvedavo obkrožala ambulanto Zelenega križa.

„Po svetogorske patre so prišli,“ mi je pravil gospod Mravlje. „Končno smo le zvedeli, kako so se dogodki razvijali v Gorici. P. Viljem nam je povedal cel kup goriških novic. Zdaj razumem marsikaj!“

Pospremil me je proti samosta-

nu in pravil: „Zadnje dni je trda predla našim samostancem. Živilske zaloge so pošle, živil na nakaznice ni več, pa toliko gostov v hiši! Repo in krompir so otepali. Pa tudi za posteljnino so bili vškripih, saj patri imajo perila komaj zase, zdaj pa tako številna družina in noči so bile mrzle!“

V samostanu je vladalo živahno vrvenje. Gostje so se pripravili na odhod, domačini so pa hiteli zaljšat oltar v cerkvi.

„Poslali smo v Ajdovščino po čudodelno podobo svetogorske Matere božje,“ mi je razlagal župnik Simčič. „Za kako uro jo izpostavimo v javno češčenje tu v samostanski cerkvi, nato jo p. Viljem odnese na Sv. goro. Stopiva k mestnim vratom, kajti vsak čas bo tu.“

Prečkala sva mestni trg in zavila skozi vrata na cesto proti Ajdovščini. Hkrati sva iznenadeno vzkliknila: „Marija svetogorska!“ Po poti navzgor je stopalo mlado dekle, Marija Košutova, vrh glave ji je nad bujno razpršenimi lasmi stal kmečki svitek, na njem je nosila Marijino čudodelno podobo, za dekletom pa je stopal, visok in slovesen, z rožnim vencem v roki, ajdovski župnik Dušan Bratina.

„Srečno sva dospela, hvala Mariji in angelom varuhom, ki danes slavijo svoj praznik!“ se je oddahnil ajdovski. Nato naju je slovesno pogledal, z roko pokazal na podobo in rekel:

„Ajdovščina izroča Sv. Križu podobo svetogorske Kraljice, najdragocenejšo goriško svetinjo, v najboljšem stanju. Izroča jo sicer na skromen način, na glavi slovenskega dekleta, a izroča jo kljub vojnim grozotam nedotaknjeno!“

Njegov glas je zamrl ob veselem zvonjenju, ki se je zdajci oglasilo iz lin župnijske in samostanske cerkve, in še bolj ob radostnem vzklikanju Križanov, ki so vsepovsod leteli skupaj. Gvardijan p. Guido je prevzel podobo, duhovniki in verniki smo se v hipu uvrstili, zadonela je Marijina pesem in že se je spreved pomikal proti kapucinski cerkvi, kjer so postavili milostno podobo med cvetje na oltar. Gvardijan je ves ginjen pozdravil nebeško Obiskovalko. In spet so zapeli, petju so sledile molitve in kratek blagoslov.

Na prižnico je stopil župnik Simčič. „Svetokrižka župnija,“ je spregovoril, „je pripravljala svetogorski Kraljici veličasten sprejem, toda nemški vdor je prekrizal načrte. Nebeška Gospa nam je zdaj sama izkazala visoko čast, ko se je njena podoba na povratku na Sv. goro vsaj za kratek čas ustavila med nami. Pozdravljena, Mati božja s Sv. gore, sredi Vipavske! Dobrodošla med svoje zveste otroke! Nakloni nam smehljaj svojega materinskega obličja, vžgi v naših dušah plamen svoje ljubezni, sprejmi nas pod svoje močno varstvo!“

MARIJINI ODHODI S SVETE GORE

Vsa cerkev je zaihtela. Duhovnik je pa nadaljeval:

„V 400 letih, odkar stoji Marijino romarsko svetišče na Sveti gori, je njena čudodelna podoba petkrat stopila s Svete gore. Prvič se je zgodilo leta 1717, ko so jo prenesli v Gorico, da je bila na največjem mestnem trgu, na Travniku, ob prisotnosti 30.000 njenih častilcev slovesno kronana z zlato krono. Sveto-

gorska Mati božja je bila tako uradno razglašena za „Kraljico goriške dežele“. V drugo je Marijina podoba zapustila Sveto goro leta 1786, ko je cesar Jožef II. zatrl tamošnjo božjo pot. Svetogorska „Izgnanka“ si je tedaj poiskala zatočišče v Solkanu. V tretje se je milostna podoba umaknila s Svete gore dne 25. maja 1915, ko je izbruhnila prva svetovna vojna. Svetogorska „Begunka“ se je zatekla s prva v Grgar in nato v frančiškansko cerkev v Ljubljano. V četrto je Marijina podoba odšla s Svete gore leta 1939, ob jubilejnih proslavah štiristoletnice prikazanja Matere božje na Sveti gori. Svetogorska „Proslavljenka“ je med petjem navdušenih množice stopila v goriško stolnico, da je teden dni blagoslavljala neštete vrste častilcev, ki so se ji vladno klanjali. Nato pa se je v veličastni procesiji zmagoslavno vrnila v svetišče na Sveto goro. V petič je Marijina podoba zapustila Sveto goro te dni, ko je prihitela čez hribe na Vipavsko, da nas reši uničenja in smrti. Upravičeno ji zato ključemo: „Pozdravljena, svetogorska Rešiteljica, v srcu naše Vipavske, pozdravljena v Sv. Križu! Petkratno si stopila s Svete gore, vsakokrat iz drugačnega razloga, vedno pod različnim nazivom. Danes se vsi ti zgodovinski nazivi: Svetogorska Kraljica, Izgnanka, Begunka, Proslavljenka, Rešiteljica zlivajo v en sam krik, ki je hkrati prošnja in slavospev: „Svetogorska Marija, naša nebeška Mati!“

Govornik je za hip premolknil in si otrl solzo ganotja, medtem pa je množica glasno plakala. Med cvetjem in gorečimi svečami se je Marija materinsko sklanjala nad božjim

Detecem, ki je dvigalo svoje ročice bolj v objem kot v blagoslov...

„Bilo je dne 27. januarja 1786.“ je povzel svetokriški župnik. „Jožefinska vihra se je razbesnela nad Sveto goro. Solkanski kaplan Matej Nglin je vzel z oltarja Marijino podobo, si jo nadel na glavo, desno in levo sta mu stopila dva kmeta z gorečimi svečami v rokah, spredaj in zadaj so se razporedili vojaki pod poveljstvom cesarskega komisarja barona Codellija: tako so iz zatrtega božjepotnega svetišča na Sveti gori prenesli Marijo v Solkan. Ta zgodovinski dogodek se je danes ponovil med nami; ponovil pa se je še na bolj ponižen in skromen način: preprosto slovensko dekle si je nadelo na glavo svetogorsko Marijino podobo in jo prineslo v Sv. Križ. Šiški smo in revni, pa je še Marija prišla med nas vsa ponižna, majhna in tiha; a čeravno smo majhni in skromni, vedno teptani in pregaženi, v ljubezni do Marije smo veliki, nedosegljivi, večnozvesti! Ob prvem Marijinem prihodu v Gorico se je podoba ustavila za kako uro na Travniku, tik pred palačo grofa Hieronima Thurna. V spomin na to je grof Thurn dal vklesati vrh pročelja svoje palače marmornato ploščo s podobo svetogorske Kraljice. Vse noči na soboto in na vigilije Marijinih praznikov je bila ta podoba čarobno razsvetljena. Marijino podobo si hočemo vklesati ne v pročelje svojih hiš, pač pa v svetišče svojih src, v globino duš: tam bo svetogorska Mati božja večno kraljevala!“

MARIJA ZAPUŠČA VIPAVSKO

„Češčena bodi, o Kraljica!“ je

vzhičeno zapela vsa cerkev. Patri so dvignili podobo, spreved se je uvrstil

in vse ljudstvo se je zlilo na trg. P. Viljem je visoko dvignil svetogorsko Mater božjo in z njo blagoslovil ljudstvo, ki se je pobožno vrglo na kolena, in nato stopil v voz zelenega križa. Prisedla sta p. Oto Kocjan in p. Daniel Gozzetti, zadaj se je stisnilo še nekaj patrov, ki so v svoji sredi podpirali starega bolnega misijonarja z mirenskega Gradu. Zeleni križ je dal znamenje za odhod, množica se je razdelila, padla na kolena in dvigala roke, vzklikajoč: „Zdrava, Marija svetogorska! Rešiteljica jetnikov, reši še nas!“ Ambulanta se je premaknila, zdrčala po trgu in zavila skozi mestna vrata.

Na trgu je zavladovala globoka tišina. Vsa srca so se stiskala v bolesti. Odšla je nebeška Mati, Marija svetogorska, in vse je prevzel občutek osirotelosti. Pa kljub žalosti je bilo v nas nekaj svetlega, nekaj osrečujočega, ki nas je bodrilo in dvigalo: bila je zavest, da je ostal nad Vipavsko blagoslov svetogorske Kraljice!

Ljudstvo se je začelo razhajati. Odprla so se samostanska vrata in izstopili so svetogorski patri in mirenski misijonarji, sami mlajši ljudje, ki jih ni mogel sprejeti zeleni križ in ki so se peš odpravljali v Gorico.

Svetogorska Kraljica se je vračala z Vipavskega na Sveto goro. Njen prihod v uporniško Vipavsko je izreden zgodovinski dogodek, izreden ne po zunanje šumnim in koreografsko barvitih proslavah ali po mogočnih shodih in sprevodih, pač pa po nevidnem delu milosti, po navdihih in uravnanju človeške volje, po takšnem zaokroženju in razpletu dogodkov, da je ostalo na skrivno-

sten način prihranjeno marsikatero gorje. Razmišljajoči duh ima vso pravico, da sluti na razumsko nerazložljivimi dogodki poseg višjih sil. Srednica vseh milosti je pač lahko budila v dušah blaga čustva, uravnavala srca k prizanesljivosti in razsodnosti in tako ščitila one, ki jih je bila sprejela pod svoj miterinski plašč. Če je prihitela na Vipavsko v uri, ko je angel pokončeval na široko vihtel meč maščevanja, je pač prihitela reševati. Če niso šturje, Ajdovščina in Sv. Križ pogoreli kakor Črni vrh, če niso vipavski duhovniki postali plen smrti kot štanjelski župnik, če ni vsa srednja Vipavska utrpela izgub na premoženju in na življenjih, kot sta jih Volčja draga in Miren, je bilo to najbrž nevidno delo svetogorske Rešiteljice.

Svetogorska Kraljica se je vračala na Sveto goro, pa tudi na povratku je delila milosti, otirala solze, vršila dela usmiljenja.

Zeleni križ se je ustavil v Črnicah.

„Tu imate ranjenca, cerkovnika iz Malovš!“ je dekan Novak klical patrom in jim izročil zasilno obvezanega moškega. „Padle partizane je pokopaval, pa ga je razmesarila ročna granata, na katero je stopil.“

„Marija svetogorska te sprejema v svoje varstvo!“ je bodril p. Viljem stokajočega. „Naravnost v bolnišnico te peljemo. Še boš prižigal sveče v malovški cerkvi, še boš pritrkoval!“

Zeleni križ je nadaljeval svojo pot. Tib ob svetogorski podobi, ki jo je zdaj držal na kolenih p. Oto, je slo-nel bolni misijonar, ob njem pa ležal ranjenec. Redovniki so molčali, le

njih prsti so neprestano ubirali jagode na rožnem vencu.

BRIDKOSTI NI ŠE KONEC

Ko so dospeli do podvoza pri Rdeči hiši, je p. Viljem ukazal: „Zavijte v „Zeleno vilo“, k usmiljenkam sv. Vicenca. Misijonska postaja na mirenskem Gradu je zdaj izpraznjena. Superior p. Ambrož Cervini je pri usmiljenkah. Njemu izročimo bolnika.“

Septembrski dogodki so docela uničili spodnji del Mirna. Nemci so požgali nad 70 hiš, partizani so se pa znesli nad misijonarji na mirenskem Gradu, ki so jih obtoževali, da so s svetlobnimi znaki dajali tajna tajna znamenja Nemcem na letališču: zažgali so misijonsko hišo, izropali svetišče Žalostne Matere božje, ubili kuharja in redovnike odpeljali v Ajdovščino. Pogorelci so se razkropili na vse strani, nekaj družin se je zateklo na Grad v prostore, ki jim je bil ogenj prizanesel..

Ko so dospeli do cilja, so usmiljenke prevzele bolnika, ki se je solznih oči zahvaljeval p. Viljemu, ta pa mu je pravil: „Ne meni, Mariji svetogorski se zahvalite!“

Ponesrečenec v vozilu se je premetaval in glasno stokal. „Brž v bolnišnico!“ je silil p. Viljem, „če ga takoj ne operirajo, bo nastopila zastrupitev.“

Zeleni križ je hitro preletel mestne ulice in zapeljal v ulico Brigata Pavia. Prihitei so bolničarji in odnesli ranjenca. P. Viljem je stopil do službujočega zdravnika, da bi mu dal potrebna pojasnila in ustrezne podatke. Komaj ga je zdravnik zagledal, je prebledel.

„Padre Guglielmo! Moje iskreno

sožalje. P. Herminij je v zadnjih zdihljajih. Nemogoče ga je rešiti!“

„P. Herminij?“ je ta hlastnil. „Kaj pa se je zgodilo?“

„Težka nesreča! Partizani so med borbo posejali z minami vsa brda vzhodno od Gorice. Postavili so jih tudi v vašem samostanskem vrtu na Kostanjevici. Dva sobrata, ki sta tamkaj nekaj delala, sta zadela na mino, ki se je razletela in ju hudo ranila. Takoj so ju pripeljali semkaj v bolnišnico. P. Herminij bo vsak hip izdihnil, brat Narcis, ki je tudi smrtno ranjen, bo najbrž preživel še kak dan.“

P. Viljem je prebledel. Pred očmi se mu je zameglilo. Medtem ko je prevažal tuje bolnike in ranjence, sta mu pred lastnim domom padla kot vojni žrtvi dva družinska člana, oba ožja rojaka: p. Herminij Panizza, rojak iz Spora pri Tridentu, in brat Narcis, s svetnim imenom Fortunat Refatti, iz Pergine pri Tridentu. Prišla sta v sončno Gorico, da bi se kot redovnika udejstvovala pri Karmelski Materi božji na Kostanjevici, pa sta zapadla tako tragični smrti.

„O Marija svetogorska!“ se je lomilo v duši kostanjeviškemu predstojniku. „S sobrati smo se domeni, da te prenesemo na Kostanjevico in ustoličimo v naši cerkvi. Počastiti smo te mislili s številnimi pobožnostmi in javnimi proslavami. Zdaj pa je angel smrti z usodno perutjo zasenčil naš samostan, žalost in jok sta naš delež, pogrebni obredi naša dolžnost. Bili smo nevredni visoke časti, da bi te imeli v gostih. Volja božja je, da te še danes odnesemo na Sveto goro.“

ZOPET NA SVETI GORI

Po kratkem obisku pri ponesrečencih so se odpeljali na sedež zelenega križa, da bi menjali ambulanto in nadaljevali pot z manjšim vozilom. Vsi uslužbenci so prihтели na prosto, obkrožili redovnike in prosili za blagoslov z Marijino podobo. P. Viljem se je predvsem toplo zahvalil za dragoceno uslugo, voščil posebno Marijino varstvo Ustanovi zelenega križa, ki vrši tako človekoljubno delo, zmolil kratko molitev, dvignil Marijino podobo in blagoslovil vse prisotne. Nato je skupno s p. Otom in p. Danijelom vstopil v avto. Odpeljali so se preko Travnika proti Solkanu.

Tragedija na Kostanjevici je tako pretresla redovnike, da so vso pot tiho premolili. Vozilo je z lahkoto premagalo strmino in malo pred sončnim zatonom dospelo na Sveto goro. P. Oto in p. Daniel sta dvignila podobo, pred njima je stopal p. Viljem, šli so k vhodu. Ko je p. Oto dvignil oči, je ostrmel: na bazilikinem pročelju se je v žarkih zahajajočega sonca izredno živo lesketal napis: „Ego autem steti in monte sicut prius! — Jaz pa sem stala na gori kakor poprej!“

Pa saj to niso bile besede, ki jih je bral na pročelju, bil je klic Marijinega zmagošlavja, ki je s Svete gore donel preko vse dežele, bilo je Marijino zagotovilo, da bo s prestola milosti trajno bedela nad svojim ljudstvom.

P. Ota je zajelo neizrazno ganotje. Polile so ga solze in ves je drhtel. Komaj so postavili Marijino podobo na oltar, je pokleknil, se zadržal v Marijino obličje in vzdihnil:

„Marija svetogorska! Vrnila si se na Sveto goro, spet si na prestolu

milosti. A vrnila si se na tako skromen način. Kaka razlika z zmagošlavnim povratkom po prvi svetovni vojni! Bilo je prav na današnji dan pred 21 leti, 2. oktobra 1922. Takrat si se vračala iz bele Ljubljane, danes z revne Vipavske; takrat te je v nepregledni procesiji spremljalo 30.000 navdušenih častilcev, danes trije potrti patri; takrat si šla mimo vzklikajočih množic, vse svetogorsko pogorje je odmevalo od petja in proslavljanja, danes si šla mimo pogořišč, razdejanj, grobov. Ob tebi sta stokala bolnik in ranjenec, krog tebe smo se stiskali rešeni iz ječ, na Kostanjevici nisi doživela slovensnega sprejema, še sveža je bila kri dveh naših sobratov...“

Vstal je in stopil iz svetišča. Mrak je legal na Goriško. Tik pred njim, strmo v nižavi, se je raztezalo goriško mesto: z očmi se je ustavil na Kostanjevici, na gradu, na malosemeniškem poslopju. Pogled mu je krenil preko Podgore in Kalvarije na zapad: nad Brdi je rdela večerna zarja, ognjeno rdeči prameni so preko Benečije segali do Matajurja, Kanina in Mangarta. Obrnil se je na sever: zadnji žarki zahajajočega sonca so poljubljali Julijske Alpe in zlatili jasne obrise Krna in Triglava. Nevede se je pomaknil proti severovzhodu: tema je zagrinjala Grgar in Čepovansko kotlino, v Trnovskem gozdu so goreli ognji. „Tam je Vipavska!“ je pomislil. „in zadaj Postojnsčina, nato Kras, Kras do Repentabra in Doberdoba, zadaj pa morje, morje in furlanska nižina.“

V duhu je objel vso deželo, vse ljudstvo, ves svet. Tema je postajala iz hipa v hip gostejša, težki oblaki so zagrinjali nebo, zavladata je nočna tišina. Medtem ko sta v temi in

molku otrpnila človek in narava, je p. Oto dvignil roke proti nebu in vroče molil:

„Svetogorska Kraljica! Ti, ki si v uri požarov in morije pohitela med svoje slovenske otroke, zrla njih solze čutila ustipe njih src, zaščititi jih s svojim varstvom, reši jih dušne in telesne smrti! Ti ki z vrha Svete gore z enim samim pogledom obvladaš vso Goriško, hribe in doline, vasi in naselja, zaustavi nadaljnje požige. Na Sionu si utrjena. pa si skazala milost Skalnici, da je postala slovenski Karmel, Sveta gora, tvoje trajno bivališče. Skaži milost še ljudstvu, ki živi ob tvoji Sveti gori, v vznožju Skalnice, da ti ostane na veke zvesto!“

Vrnil se je v cerkev, zaprl vrata, spet pokleknil pred Marijin oltar.

„Marija svetogorska!“ mu je vre-

la molitev iz srca. „Reci ljudstvu,“ si naročila Urški Ferligojevi, „naj mi tu hišo sezida in milosti prosi!“ Sezidali so ti svetišče, z vseh strani so semkaj romali, ti pa so prebogato delila zaklade milosti. Stoletja si bila Mati goriških Slovencev, bodi jim ljubeča Mati tudi v najtežji preizkušnji druge svetovne vojne!“

Skozi zakristijo je dospel v svojo celico na južni strani samostana. Začutil je nepopisen nemir in morečo tegobo. Odprl je okno. V obraz mu je butnil oster sunek burje. Z roko bi se lahko dotaknil gostih oblakov, ki so se viharo podili mimo. Zaman je upiral oči da bi prodrl skozi črno temo: videti ni bilo ne zvezde na nebu ne luči v dolini: v nočnih teminah se je zbirala nad Goriško strašna nevihta...

Končec

ODPRTI GROBOVI

Vsem bralcem, ki nas sprašujejo, kje je mogoče naročiti gornjo knjigo, sporočamo, naj se obrnejo na naslov:

Marijan Kocmur

L. N. Alem 755

Villa Ballester FNGBM

Pcia. Buenos Aires

Porabljamole tole priliko, da vsem nakup knjige toplo priporočamo, posebno še, kadar hočejo dobiti darilo, namenjeno v domovino.

LETA STRAHOTE NA IŽANSKEM (1941–1945)

Janez Klemenčič

(Nadaljevanje)

Vaških stražarjev samih pa napad ni prestrašil. Pripravili so svoje položaje in ostali naprej, dokler se Italija ni podala.

Komunisti so ropali dalje po vaseh. Strogo so izropancem zabičali, da morajo biti tiho, če ne, da jim bodo pa še požgali. Kadar so katerega dodobra obrali, se je to videlo že samo po sebi. Če je pa kdo moral dati bolj malo, je pa najraje zamolčal. Šarili so najraje po Brestu. Švigljeva in Kraljičeva hiša sta jim bili posebno všeč. Pri šviglju so do našega odhoda vzeli 9 konj. V Vrbljenjih je bilo pa več hiš, ki so jih dobrohotno podpirale. Zmenjeni so bili, da so v nekatere hiše hodili na večerjo. Enkrat so se tudi vaše straže povabile v tako hišo. Prišli so ponoči, izdali se za komuniste in prosili za večerjo. Domača hči je bila takoj pripravljena, da jim gre kuhat žgance. Ljudje po takih vaseh cele noči niso imeli miru.

Da bi bili varni vsaj življenja in ohranili konje za delo, so hodili moški vsak večer s konji na Ig prenočevat. Zanimivo je bilo gledati, kako so se proti večeru pomikale iz vsake vasi cele vrste voz, kakor bi šel vojaški tren. Vsak je že dobil v vasi pri kakem znancu zatočišče. Zjutraj so se pomikale vrste nazaj. Časa je bilo s tem dosti izgubljenega, varnost je bila pa le dosežena. Prešičev pa sploh niso vozili domov, ampak so jih imeli kar na Igu, ker prešiče-

va pečenka je komunistom posebno dišala.

Meseca julija so Iško zasedli za nekaj časa četniki. Svoj glavni stan so imeli v Mali vasi pri Cojzlu. Bili so zelo dobro opremljeni, dobro oblečeni, denarja so imeli dosti na razpolago. Ljudem so izplačevali vse dražje, kakor pa so sami zahtevali. Zase so porabili samo boljše kose, drugo pa so dali ljudem nazaj.

Z nekim izmed njih sva se slučajno seznanila v Iški vasi, ko sva skupaj vedrila. Preje nisem vedel, da se četniki niti med seboj ne poznajo s praviimi imeni. Njega, ki je bil zdravnik, sem zaradi tega spravil v zadrego. Povedal mi je, kakšen načrt imajo, kar je še dobrega, spraviti iz gozda domov, kar je pa nepoboljšljivih, pa spraviti s poti. Preiskovali so prepade in jame po Iški in Krimu, pa niso dobili nobenega sledu. Temu zdravniku sem pripomogel, da se je sešel s poveljnikom vaše straže na Igu. Kakšne razgovore sta imela, ne vem. Poveljnik mi je samo rekel, da sem ga privedel v zadnjem trenutku. Četnikov Italijari niso preganjali, mislim, da jih niso upali. Kam so odšli iz Iške, ne vem.

Taka četa četnikov je že preje pozimi nekoč šla skozi Iško. Šalovka mi je pripovedovala, kako je zvečer četa prišla sijajno opremljenih moških k njim v hišo. Postavili so straže, domačih nikogar niso nikamor pustili. Nobene stvari niso zahtevali,

ker so imeli s seboj dosti hrane, založeni so bili celo s sladkarijami. Prosili so samo, da jim je skuhala čaj. Imeli so popolno volneno opravo, tudi spalne vreče. Polegli so po hiši po tleh, zjutraj z dnem vred so se odpravili proti Golemu. O teh ni bilo potem od nikoder več slišati.

Nekako ob tem času so komunisti prišli ropat v vas Kot. Najprej so morali povsod zapreti pse, da ne bi z lajanjem opozorili postojanke na gradu. Ropali so v enem delu vasi, ki leži proti Iški vasi. Kmet Grejanko. Ko so od tam začele leteti krogle v vas, so jo komunisti hitro pobrisali. Odnegli so pa precej živeža in obleke, tudi nekaj konj so odpejlali. Najbolj so spraznili zaloge pri Platnarju, najbolj prizadet je bil pa Kozin, ker ni imel kaj vpreči.

Sčasoma je začela vaška straža delati pohode tudi bolj na daleč. Prišli na Barje. Ob eni taki priliki so dobili skritega v kleti v neki barjanski bajti šenkovega Toneta iz Iga. Ta fant, sin premožnega posestnika, je pripravljaval pot komunizmu pod Krimom in Mokrcem. Kot nakupovalec lesa je prehodil vse hribovske vasi in posamezne hiše in oznanjeval blagovest. Za nagrado mu je bilo obljubljeno nadarbinsko posestvo in župnišče za bivališče. Vsega skrušeneža so gnali skozi vas v grad. Malo so ga zaslišali, malo pretipali, potem so ga pa morali prepustiti Lahom, ki nobenemu komunistu še niso skrivili lasu. Poslali so ga nekam v internacijo, kjer si je lepo ohranil življenje.

Občinski urad je posloval samostojno, aprovizacija pa tudi, četuli

ni bilo mogoče dobiti vsega na karte kakor v začetku.

Občina Tomišelj je imela svoje prostore na Igu v Minatijevi hiši. Tudi aprovizacijo je imela na Igu, ker bi ji komunisti doma gotovo vse pobrali. Ko se je v Tomišlju utrdila posadka, so aprovizacijo prenesli tja, župnik se je tudi preselil z Iga nazaj v Tomišelj, nekaj svojih stvari je pa pustil še na Igu.

Na svojih poizvedovalnih pohodih so vaški stražarji večkrat imeli tudi nesrečo. Zgubili so marsikaterega boreca, pokopali smo vse na izanskem pokopališču, četudi so bili iz tomišelske župnije, ker v Tomišlju ni bilo varno.

Večjih vojaških pohodov to leto na izanskem ni bilo. Le enkrat nekako v juliju, so naskočili Mokrc Lahi in vaške straže iz Polja in Ljubljane. Komunisti so bili močni in dobro utrjeni. da so se morali napadalcem umakniti. Imeli so celo nekaj življenjskih izgub.

Debelo smo gledali, ko so se kar naenkrat pojavili na župnijskem vrtu, ko so se vračali nazaj. Preje namreč o pohodu nismo nič vedeli.

Kakor bomba nepričakovano je počil glas: Italija se je podala. Dne 8. septembra smo godovali pri ge. dr. Zupančičevi. Ob pol šestih grem proti domu skozi vas, vse mirno, čez kake pol ure priteče nečak in pravi, da je radio povedal, da se je Italija podala. Neverjetno se nam je to zdelo. Vrišč in veselje med vaško posadko je pa le kazal, da bo res. Laho so kar pustili svoja mesta, niso hoteli več na stražo. S težavo so jih pripravili do tega, da so šli na položaje. Noč je potekla mirno.

Zjutraj sem šel maševat na Kremenco. Gledal sem, kako so odletali laški aeroplani iz ljubljanskega letališča. Prepozno sem se vrnil, da nisem mogel več preprečiti škode, ki me je zadela. Laški avto je imel ta dan odpeljati 80 kg ajdove moke in 275 kg pšenice v Ljubljano raznim strankam. Če bi ga bil še prestregel doma, bi ne bil pustil odpeljati. Odpeljal je, a nisem videl več ne Laha ne blaga. Kdo je pojedel? Tisti, katerim je bilo namenjeno, vem, da ne. Dopoldne so pohajali po vasi laški vojaki, ki niso vedeli, kam naj se obrnejo, navodila niso dobili nikakega. Prodajali so za nizko ceno svoje stvari in gledali, kako bi dobili ivilno obleko, da bi jo popihali v Italijo. Karabinerji so samotěž odpeljali svoje stvari na vozičku proti Ljubljani.

Vaška straža je imela že preje navodila. Že pred polomom mi je poveljnik pravil, da gredo v slučaju propada v gozd, da bi ne prišli pod Nemce. Povabil je tudi mene, naj grem z njimi. Vabilo sem odklonil, češ da sem za to že prestar in da mislim počakati doma, naj pride kdor in kar hoče. Vsi smo bili namreč prepričani, da bodo Nemci takoj zasledili. Zelo smo se bali, kaj bo.

Popoldne okrog četrte ure so se vaški stražarji odpravili na odhod. Na vprašanje, kam, ni hotel poveljnik točno odgovoriti. Rekel je Angležem nasproti. Ta bi lahko s svojim oddelkom še danes čakal na Angleže, ki jih nikoli ni bilo. Do maja 1945 bi bil čakal nanje, potem bi pa videl, da se iz angleških ladij izkrčavajo vse komunistične barabe iz Bolgarije, Makedonije, Albanije, Gr-

cije, da se navale na naše kraje in jih zaslužnijo komunizmu.

Fantom se umik proti Turjaku ni zdel posebno varen, zato so se domačini iz oddelka raje odstranili. Pokazalo se je, da so imeli prav. Zvečer so se zbrali še enkrat v gradu. Pozno zvečer je prišel pred žico nek komunist Janežič, da bi jih pridobil zase. Napasti niso upali in ne mogli.

Dopoldne, 10. 9., smo imeli neke vrste sestanek na gradu, na katerem se je obravnavalo vprašanje, ali naj iščemo zvezo s komunisti. Palme je trdil, da on lahko dobi zvezo, Göderer je pa sestavljal neke vrste predloge. Ne vem, ali so bili odposlani ali ne. Razšli smo se in doma čakali, kdaj bodo prišli v vas komunisti.

Ko so posadke odšle, so ljudje planili na skladišče, ki je bilo v Javornikovi trgovini. Raznesli so makarone, riž, moko, sladkor, sol. Kar je kdo mogel, je razvlekel.

Popoldne so začeli prihajati domači komunisti. Pred župniščem so se hitro znašli. Kregarjev iz Male vasi mi je pokazal povelje poveljstva iz Škrilja, da naj preiščejo cerkev, češ da je notri skrito municija. Šli smo v cerkev, tolkli so s puškinnimi kopiti po tleh, kje bi votlo zabobnelo, pa ni bilo nikjer sledu. Najgrši in najstrašnejši je bil Šalov Nace. Tega bi se pa v gozdu na samem po pravici lahko prestrašil.

Komunistična komanda je prišla pozno zvečer. Čakal sem oblečen na postelji, poslušal, kaj se godi v bližini, včasih pogledal, kako je na dvorišču. Najpreje so komunisti planili po plenu, ki so ga ljudje dobili po Lahih. Hodili so po hišah. Vsak je

moral dati nazaj. Javornikova mama je pa pridno izdajala, kdo je kaj odnesel. Na župnijsko dvorišče je organizistov nečak privlekel vrečo makaronov. Tudi te so odpeljali na kolcih. Javornikova Pavla je pa glasno vzdihovala na voglu: „Jej farovski, krščanski ljudje!“ Ne vem, zakaj bi bili samo komunisti imeli pravico do prepuščenih predmetov. Navaden človek je bil še bolj upravičen kakor komunist.

Sestra pride trkat na vrata in pove, da višji sprašujejo po meni in me žele videti. Najbrže niso verjeli, da sem ostal doma. Spraševali so preje po gospodu Klunu in po gospodu Milavcu. Teh ni bilo. Gospod Klun je imel dober nos in se je takoj umaknil v Ljubljano. Gospod Milavec je bil pa ravno 1. 9. umeščen na župnijo Vrhnika.

Šel sem mednje. Na prvega naletim na „dr.“ Berceta, svojega sosedo. Vesel je bil, ko sem mu povedal, da ga imajo ljudje za pravega doktorja, še bolj je bil pa zadovoljen, ko mu je na željo sestra lahko postregla s šilcem žganega. Seznanil me je z nekim poveljnikom Kramarjem iz Želimej. Po cesti je postajalo živahno kljub temu, da se je ura bližala polnoči. Vozniki so prihajali. Treba je bilo odpeljati municijo na varno.

Lahi so namreč v društveni dvorani pustili 165 težkih granat in še čisti svitkov smodnika in druge municije. Težke granate so nalagali na vozove. Odpeljati so jih morali na Golo. Delo je šlo počasi, ker so bile granate težke. En voznik jih je mogel odnesti samo 12. Na Golem so jih demontirali in pobrali iz njih, ne

vem kake vrste strelivo. Vseh niso mogli odpeljati, druga municija je pa sploh ostala.

Dne 11. 9. je postalo v vasi bolj mrtvo in mrko. Na cesto se nisem dosti pokazal. Prva moja skrb je bila, da sem zopet matrike spravil v cerkveno kripto. Tja sem spravil tudi nekaj svoje obleke in nekaj cerkvene. Doma sem poslušal, kako so brneli po vasi avtomobili, slišali so se razni tuji glasovi, posebno ženski. Komunisti so se prevažali po vasi. Zdeli so se mi kakor otroci, ki jim Miklavž prinese avto. Brez potrebe ga navijajo, dokler se jim ne pokvari. Tako so se tudi vozili, dokler so imeli bencin.

Lahi so zapustili komunistom lepo dediščino: vso zalogo živeža, obleko, municijo in orožja. Čudovito se tukaj vidi zveza med Lahi in komunisti. Povsod so vaški stražarji varovali laške postojanke, sedaj so pa Lahi poslali kurirje v gozd po komuniste, naj pridejo, da prevzamejo zapuščino in jim dovolijo prost odhod. Povedal mi je pa to sam komunistični kurir Strle iz Podcerkve pri Starem trgu. Vaškim stražam pa niso nič zapustili, čeprav so imeli ti zelo razpredeno omrežje postojank.

Kar nas je stanovalo okrog društvenega doma, nas je vedno skrbelo, kdaj bodo Nemci začeli streljati z ljubljanskega gradu. Naj bi priletela ena sama granata v dvorano, bi se vnele granate, ki jih je bilo notri še nad 60, potem bi šla vsa bližnja poslopja v zrak. Posebno je skrbelo najbližjega sosedo Podržaja. Župana je presil, da mu je dal na pomoč Pečarja, da sta začela pospravljati. Granate so odpeljali k studencu,

smodnik, patrone sta pa znesla na vogal mežnarije in tam zažgala. Bil sem zraven. Nastala je taka vročina, da me je kar odrinilo proti župnijskemu dvorišču. Pogledam nazaj. Zdi se mi, da v mežnariji gori. Tedem nazaj, res v mežnariji se je od vročine vnela slama na ležiščih, ki so jih uporabljali vaški stražarji. Hitro skočim, da bi pogasil. Vrata zaprta. S silo smo odprli vrata. Dobro, da so bila okna zaprta, da ogenj ni imel zraka. Slamo smo hitro pomandrali, polili nekaj škafov vode in hišo rešili. Pogledam na drugo stran poslopja, kar zakliče Uhanova mati: Kaj ste naredili, pri nas gori. Na tistem kupčku smodnika je bil košček filma. Vnel se je. Vročina ga je dvignila v zrak, sapa pa vrgla na slamnato streho. Pogorelo je vse, hiša, hlev in kajža. Na hiši in hlevu je bilo natlačene mrve. Iz hiše so rešili obleko, opravo in živež. Pri reševanju je največ pomagal Jože Smole. Z gašenjem ni bilo nič. Gasilsko orodje je bilo raznešeno in pokvarjeno, moških nič doma, vodovod razbit. Vodo so nosili iz farovškega vrta v škafih. Na hiši je imel gospodar Ernest spravljeno municijo. Čudno se mi je zdelo, kako da se vedno vrti na enem mestu. Naenkrat se sliši puh in prav čudna svetloba šine v zrak. Videl sem to sam.

Pogorelcem smo dali stanovanje v mežnariji, živino so spravili v ka-

planijski hlev, za mrvo so pa dobili prostor na župnijskem kozolcu.

V kajži je stanoval posestnik Anzelc, ki se je umaknil pred komunisti iz škrlja. Njemu je pogorelo več, tudi precej živeža. Tudi to družino smo naselili v mežnarijo v zgornjo sobo, živino so pa postavili v župnijski hlev. Ta družina mi je največ pomagala pri obdelovanju kmetije, posebno še potem, ko so mi komunisti vzeli konje, on je pa imel še vedno vole.

Mladih mož in fantov ni bilo doma. Umaknili so se proti Lavrici in proti Ljubljani. Če bi bili to storili tudi drugi vaški stražarji, potem bi ne bilo Turjaka, bi ne bilo toliko žrtev.

Komunisti so par dni po svojem prihodu napravili sunek proti Ljubljani. Iz Ljubljane so jih pozdravile krogle, da na ozki cesti niti avtomobila niso mogli obrniti, ampak so ga prevrnili kar v jarek. Komunistom se je zelo mudilo. Navadni gmajnarji so sicer mislili, da je sedaj zmaga že gotova. Navaden komunist se mi je hvalil, da so sedaj dosegli, kar so želeli. Povedati sem mu moral, da zavoljo njihove zmage ne bo vojska eno minuto prej končana in da zato ne bomo imeli en gram več svobode. Ni mu šlo v glavo.

(Bo še)

DSPB BUENOS AIRES JE ZA ZAKLJUČEK SPO-
MINSKEGA LETA JUNAKOV IZDALO POSEBNO
PLOŠČO V OBLIKI RAZGLEDNICE. OB ZVOKIH
NAPREJ, ZASTAVA SLAVE IN DOMOBRANSKE
HIMNE SE BOSTE SPOMINJALI NAŠIH PADLIH
BRATOV — JUNAKOV. ZATO DARUJTE PLOŠČO
PRIJATELJEM IN ZNANCEM.

VSEBINA: Ob spominskem dnevu 1966 — Goreče klasje (Mihael) — Bogu
otroci, domovini sinovi, nikomur hlapci (Narte Velikonja) — Naše delo (na-
govor msgr. A. Oreharja) — Integracija (Maks Loh) — Češka duhovščina
v službi sovjetske zun. politike (t. d.) — Kdo se ni pravilno orientiral?
(Rudolf Smersu) — Slovenska kri za boj v Vietnamu — Gorenjsko domo-
branstvo (Janez Ovsenik) — Kako so komunisti nudili sodelovanje z nacisti
(A. R.) — Ob Zborniku Svobodne Slovenije 1966 (jkc) — Pisma uredniku
— Društvene novice — Zareški: Ob dvajsetletnici — Klemenčič: Leta stra-
hote na Ižanskem

VESTNIK NIMA NIKAKIH
TAJNIH PODPOR. NJEGOVI
STEBRI SO REDNO PLAČUJOČI
NAROČNIKI IN ... DAROVALCI
V TISKOVNI FOND

Correo
Argentino
Suc. 7

TARIFA REDUCIDA
Concesión No. 6830

Propiedad Intelectual
No. 817.736
Ramón Falcón 4158, Bs. As.